

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

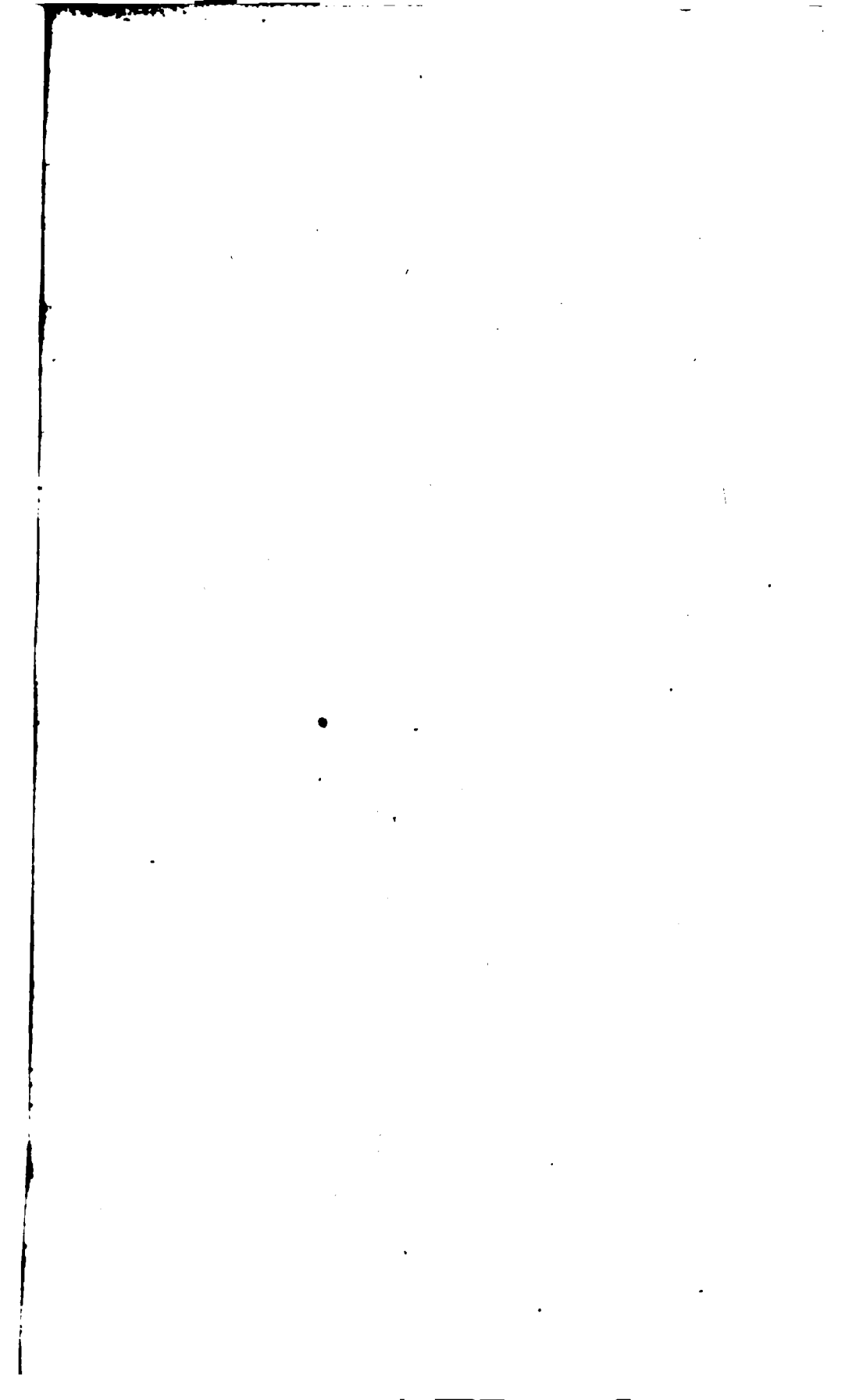
HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

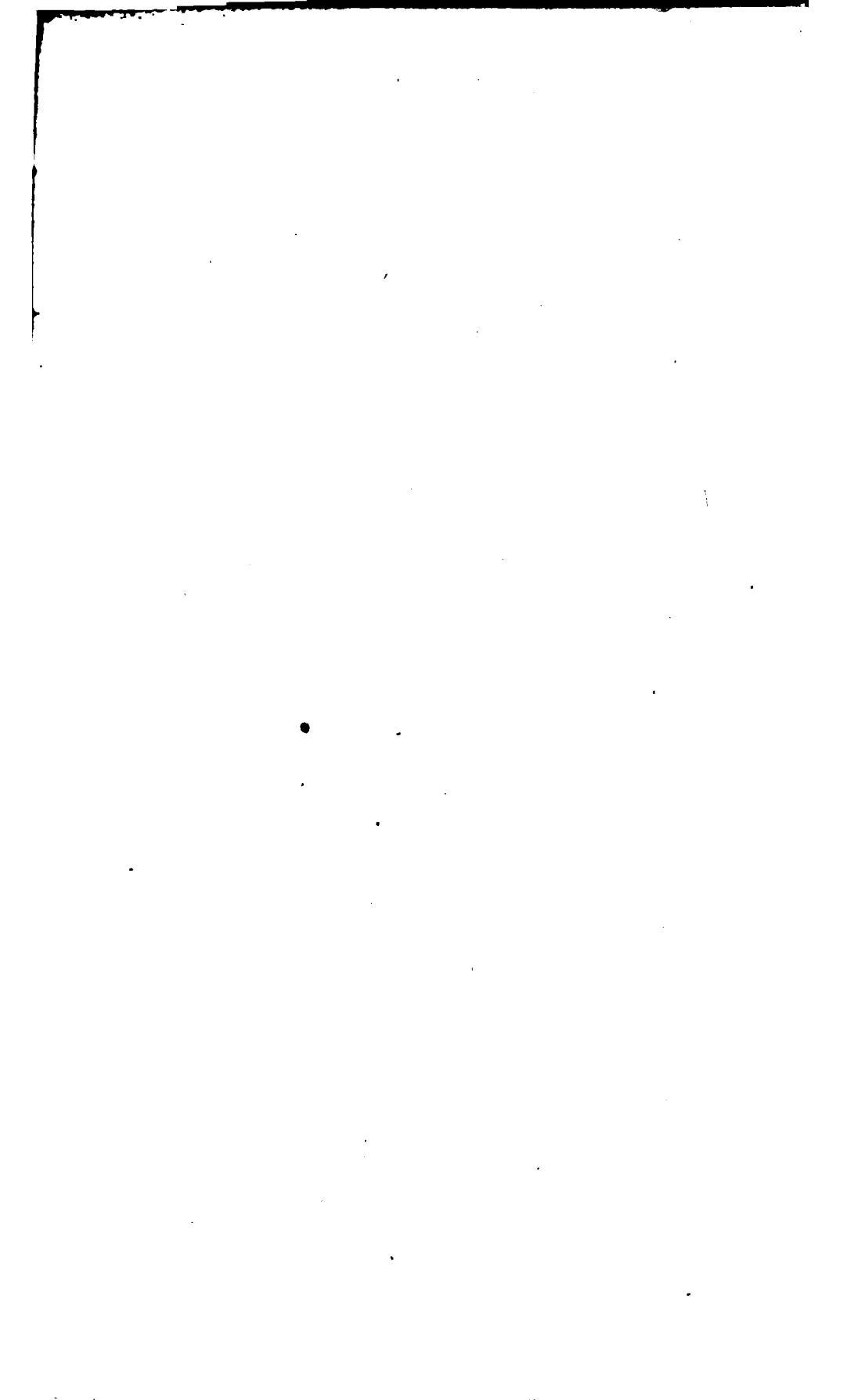
ARGENTORATI

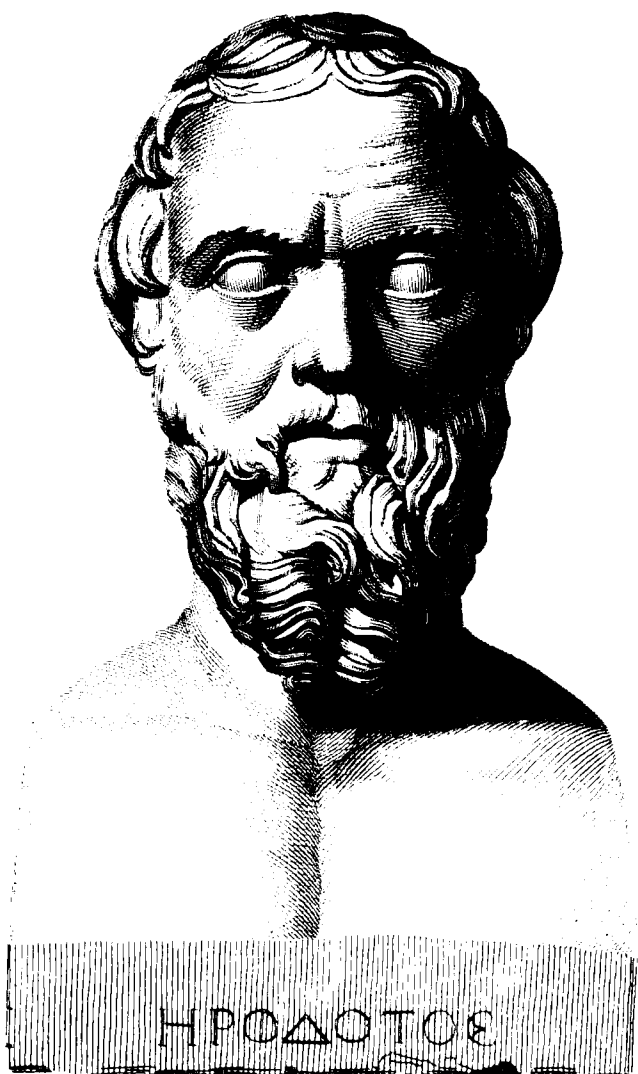
TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNEBACH.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Rein del. et sculp.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

•

IOH. SCHWEIGHAEUSER

MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolæ quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mstis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I. a 3

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Partii huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihî fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo gracco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.* **) Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

PORRO, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praecuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur, *) tamen, ut aliis multis modis, **) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba, †) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

Ad *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et in pensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαδὸς διαλέκτου ἀριστος κανὼν. *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp.* T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19.* T. V. p. 183 seq.

†) *Hermog. de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll.* p. 406.

††) *Dissert. Herodotea,* p. 147 seq. *Schaeferum*, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus, ionicis substituere formas, mox meliora edoctum abiicisse novimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine caussa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumtura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nexuique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemque, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse WESSELINGIUS his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeceuntium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῇ κειμένη αὐτῇ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis caussas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in Wesselingiana Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit Wesselingius, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quo daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valchenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuît. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adscripsissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM vetus Vorum Herodoteorum, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide *GEORG. FRID. CORUM* (*die Historische Kunst der Griechen*) Lips. 1803. bro de *Historica arte Grae-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiciere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiacere poterit, *Index veterum Scriptorum*

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis libellis, partim circumdatis cancellis, partim adiecta in fine S. litera distinguere a Wesselingianis placuit. Quae de diversis *Historiarum Herodoti Editionibus* dicenda super-

sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis libellis, partim circumdatis cancellis, partim adiecta in fine S. litera distinguere a Wesselingianis placuit. Quae de diversis *Historiarum Herodoti Editionibus* dicenda super-

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

PATRIAM praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίηγησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, Βραχὴ παραπονήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίηγησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανίασις. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit.* g) *nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνὰξ fuerant, dederantque illi τὰς ἀνὰξ, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenacum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περὶ τῶν, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀνὰξ, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 581. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit. monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπετρέπτο, ἀλλ' ἐπίετιεν αὐτῶν κριθεὶς ὅτι ἰσότης.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitiat. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἡμὰ τοῦτο ἵτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἡγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) ἃ πύργου καὶ σπείαμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἱξίπιστά μιν οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπυγμέναισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἔχοντα ἐς ἀπιστίην πολλὰν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; bene gnarus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factiosis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλῆσας γὰρ οἶκεσθαι Herodotus ἐκ τῆς Καρίας ἐνθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυομένη, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem LXXXI. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὀργῇ ἢ Φύσιν τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero XV. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. 1. p. 832. [T. IV. ε'. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucydid. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe comoratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Corinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: frustratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corinthiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi senioris. Certius habetur, Athenis suos eum liberos legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος; ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 205. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae profectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νῦν πολλοῖσι ἔτι τε ἕτερον ἐλπίετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censem, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 253. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita. niant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τέφος tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

II.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae ix. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐκλογαί de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος. t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρώτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσθω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλω λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖστον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) περί τοῦ κατελεῦσθαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratiōne adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁθεῖλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁθεῖλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἰχίτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecessita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρπυριαίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindiciis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἡψισμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallem tamen locupletiores, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythiis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae senior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίστευε μὲν Ἑπιάλτεια δὲ ἄλλαν αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπισθεῖν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblitio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκαῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stētisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infāusto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de priorē sententia demutaverit, non temere dixero. Possum adfirmare, veterum neminam λόγους Herodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: immo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpellare: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημαίνω: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique posset. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνίας ταύτης πολλὰ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγίνοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις.

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39. *) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις declaraturum, eam non in sequentium librorum aliquo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.] k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: l) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον' ὥς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποκυρίους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit*: posterius Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἄποτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ δεικνύει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonicis et Assyriis rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

l) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγῆσει περὶ τῆν πολιορκίαν τῆς Νίβου adpositum concedat nullum. λέγει proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absolutè editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος, ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγείψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Benteleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάρισι et Σώστρις. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima Is. Vossius fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fateor ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset. Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque WESSELINGIUS*. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. I. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. 'Αρδavia. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodate et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσῆος ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μήτε τὰ γινόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἔξιτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμα-
στά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
delegantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Gracis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νῦν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἑου-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τῇδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χρόνον τὸν καὶ
νῦν οἰκοῦσι, αὐτίκα ναυτιλήσι μακρόσι ἐπιθέσθαι. 5
ἀπαγινόντας δὲ Φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ εἰς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένῃ χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας εἰς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο; διατίθεσθαι τὸν Φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ ταῦτό τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fucere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

15 καὶ Ἕλληες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου· ταύτας στά-
σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ἀνέεσθαι τῶν Φορτίων,
τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
τῶν γυναικῶν ἀποφυγείν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληες· καὶ
τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
Ἕλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τούνομα ἀπηγήσασθαι)
5 Φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἴησαν δ' ἂν οὗτοι
Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακροῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
merces quae illarum maxime animos ad-
Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
iuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Acam, Col-

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρῆξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτεῖν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτεῖν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὡς οὐδὲ ἐκείνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργεῖας ἔδοσαν 15
 σφὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ᾧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδοιαι. οὕτω
 ἢ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτεῖν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτεῖν. τοὺς δὲ, προῖσχυμέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφὶ Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὡς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datueros. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puiisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere: illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων, βου-
 λοιάτο σφί παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν αὖν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλας αἰτίους γινέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἀρξάι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφείας
 5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεῖσων σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρεῖν, αἰσῆσαν· τὸ δὲ μηδεμίαν ὥσπιν
 ἔχειν ἀρπασθεῖσων, σωφρονῶν. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλεύατο, οὐκ αὖν ἤρπάζοντο. σφείας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
 νων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
 γῆραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Hu-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur,
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν καταλεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη βάρβαρα οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται κεχωρισθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὡς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εἶῶσα, αἰδομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν
μὴ καταδῆλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Illi excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De *Io* vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἴσταν ὡς αὐτὰς ἢ ἄλλως πως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων εἰς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημῆνας, πρᾶβήσομαι εἰς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστυα ἀνθρώπων 15 ἐπέξιόν. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπίνην αἰὼν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6 τω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ· ὃς ῥέων ἀπὸ μισαμβρίας μεταξύ Σύρων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν εἰς τὸν Εὐξινὸν καλούμενον ποῦντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlatarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae sunt: et quae nostra memoria magnae fuisse, eadem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarum humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴσμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γαγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἴωνας τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρῶτον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὐ-
 τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδῶν, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἄγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δῶν βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἄγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerio-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadæ* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4. 7.

- ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος·
 10 αἰ' ὅτε ὁ δῆμος Λυδῖος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μῆων καλούμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπίτρα-
 φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλῆος. ἀρξάντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἰκοσι γυνὰς ἀνδρῶν, ἔτια πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέγχι Κανδαύλειω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζεῖ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὴν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλει ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιόστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπερεπαίνεων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atys filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillā et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque depericiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud *Gygen* Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθέντος, (χορὴν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ὥτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἔοντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποιεε ὅκως ἐκείνην θεήσαιο
 „γυμνήν. “ Ὁ δὲ μέγα ἀμβάσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιβῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην
 9 „καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. “ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehe-
 menter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-
 monem haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
 rimam; teque oro, ne postules illicita.* (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τῶν γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὡς σεο πειρώμενος·
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώματι, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχαῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τούτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
 „στον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στεῖχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴψεται ἰόντα διὰ θυρῶν.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὡς οὐκ ἠδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοίμος· ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide,*
inquit, Gyge; neque aut me time, quasi te tenta-
turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ εἶδκε αὐρὴ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα- 5
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα
εἶθητο ὁ Γύγης. ὡς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναίκος εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορᾷ μιν ἐξίοντα. μαβοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀπέβωσεν αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι
βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἥσυχὴν εἶχε· ὡς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγγεγόνει, τῶν οἰκε-
τῶν τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς εἶντας ἐαυτῇ, ἐτοίμους
ποιησάμενη, ἐκάλεε τὸν Γύγα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώ- 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candau-
le. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque
barbaros, etiam viro magnum in probrum vertitur
nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil
aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit,
praesto esse iussis famulis quos maxime fidos sibi
cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „θες γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασίλισσα καλέοι, Φω-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
 „τοὶ δυὸν ὁδοῖν παρουσέων, Γύγη, δίδωμι αἴψῃ, ὅκο-
 „τέρη βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκην δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
 „πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἰδὼς τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἦτοι κινῶν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπολλύσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τῶς μὲν
 ἀπεβόωμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τσαύτην αἴψῃ. οὐκ ἔπειθε,
 ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθῶς προκειμένην, ἡ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπολλύ-
 20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὲ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
aperturum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicat-
us et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Ἐπί με ἀναγκάζεις δεσπότεια τὸν ἐμὸν κτείνων, οὐκ
 „ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομαι
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυνήν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλει,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μὴ ἐκείνῃ, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλει, ὑπεισδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης·
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἱάμβῳ τριμέτρῳ ἐπιμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituisent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιλήην, καὶ ἐκρατύνη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστή-
 ρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
 πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τὸ αὐτὸ οἱ τε
 5 τοῦ Γύγews στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
 χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
 λεύειν ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδας τὴν
 ἀρχήν. ἀνέειλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
 Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι
 10 τίσις ἔξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγews. τοῦτου τοῦ
 ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
 ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
 Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
 πέμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
 μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι

εἶς ὅς τε confirmatus est, ex Delphici oraculi effatio.
 Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis,
 essentque in armis, convenit inter Gygae factionem
 et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum
 hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin mi-
 nus, Heraclidis restitueret regnum: Accepto igitur
 oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen
 hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse
 Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod
 quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius
 momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit
 Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem,
 regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca.
 Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
 Herod. T. I. P. I. B

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἀπλετοὺς ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἑξ χύσει ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετιάνου. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίου, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ὄντα ἀξιο-
 θέτον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπανυμῖν. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum). crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midax* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπὶ τε ἤρε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ αἶστυ εἴλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τέσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσμεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γόγῃ βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Προηνεάς τε εἴλε,
 ἐς Μίλητον τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίαν, Κιμμέριοι ἐξ ἡβέων ὑπὸ Σκυθίων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλεως ἔκλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐπὶ δέοντα πενήκοντα 16
 ἔτη, ἐξέδρατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λεύσεν ἔτεα δωδέκα· Σαδυάττῃ δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κναζάση τε τῷ Δηϊόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοσι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce exceptā cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus. (15.) *Ardyis* vero, Gygae filii, qui post illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienenses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythis nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequinquaginta annos regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-tes*; qui cum Cyaxare, Deiocae nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἀλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητό-
 17 τατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκει τὴν Μίλητον τρώῃ τοιῶδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, θηρικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν. ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5 αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπικοίτο, οἰκίσματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε, οὔτε ἐνέπιμπρη, οὔτε θυράς ἀπίσπα, ἑα δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eiecit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit; et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non ita ut vulnerat discessit, sed cladem haud mediocrem passus. Verum et alias res, dum regnum tenuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt. (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum. Oppugnabat autem incursione facta Miletum taliter modo: quando terrae fruges adultae erant, tunc exercitum in regionem immittebat, expeditionem faciens ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam muliebri quam virili. Ubi vero in fines Milesiorum pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec incendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta stare omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus corruptis domum se recipiebant: quum enim mare

ἐπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδωκεν μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ἐρμεαῖοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενῆϊ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιανόρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐπὶ Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμει, ὅς παραδε-
 10 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adlinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperē, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incurrabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
λάφρυνον, ὅτι μὴ Χίοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὅμοιον ἀν-
ταποδιδόντες ἐτιμάρουν· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
σιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήνει- 15
19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ
τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα·
ὡς ἄφθη τάχιστα τὸ ληῖον ἀνέμῳ βιάμενον, αἶψα το-
ν τοῦ Ἀθηναίων, ἐπικλήσιν Ἀσσησίης. ἄφθεις δὲ ὁ νηὸς,
κατέκαυθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης εἰς Σάρδεις,
ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
νούσου, πέμπει εἰς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
βουλεύσαντίς τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλήσιος ἐν Ἀσσηῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστίθεισι τούτοις·
 Περίανδρον τὸν Κυψέλου, ἔοντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπειν, ὅπως ἂν τι προειδῶς πρὸς τὸ παρὲν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπεπυσμένους πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituissent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανᾶ-
 ται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστεϊ σῖτας καὶ ἐωυτοῦ καὶ
 ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν,
 22 προεῖπε Μιλησίοισι, ἑπεὶ αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν
 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα
 δὲ ἐποίησε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν,
 ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν
 σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι
 ὄντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ
 δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύ- 5
 βουλον τὰς ἐντολὰς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις,
 ὡς ἐγὼ πυθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλα-
 γή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείῃν τε εἶναι ἰσχυρὴν
 ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν Λαῶν τετρυῖσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comestationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit.

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σφί ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοῦ τῇ Ἀθηναίῃ ἀποδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σπῳ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδ' ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστὴριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γῶσι δὲ σφί Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶυμα μέγιστον
5 παραστῆναι Ἀρίωνα τὸν Μήθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νιχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἑόντα καθαρωδὸν τῶν τότε ἐόν-
των οὐδενὸς δεύτερον καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiores fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
πη Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περειανδρῷ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικεῖσθαι. ὀρμαῖσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προίεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ὦν δὴ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοις· ἀλλὰ κελεύει τοὺς πορθμίας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς αὖ ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentisque pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igiture
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid ago-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 seceretur, aut ut illioco in mare se proiiceret. Has in

15 οὕτω δοκέοι, περιιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰείσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὥς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
ἐς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφίνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νῆκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandòquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστοροέσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταϊνάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἱπεὼν ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἑτὶ ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν ναῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κοπήναι τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus saluum illum in Italia esse, et fortunatum
 Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eodem
 cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bello,
 deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θύης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων.
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦθος δὴ πάντων ἀν-
 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λειάν ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπέδηκατο Ἐφε-
 σίοις. ἐνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξαΐσαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοίνιον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διοι. πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰωνῶν τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοῖσι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρρυθίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter
 omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus,
 qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum CROE-
 SUS, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta:
 qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi
 tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam
 Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum
 adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc
 obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum
 intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus;
 deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et
 Aetoliae populos, aliis alias caussas inferens, gra-
 viora caussatus adversus hos in quibus graviores re-
 perire caussas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφητο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτησι. ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτ- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „Ὡ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον 10 ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „Ὡ βασιλεῦ, προσθύμως „μοι φαίνας εὖξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

- 15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ὥα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
 20 Κάοτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δοῖναι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐαυτῶν εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε,
 5 Λυδοὶ, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδυνοὶ, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀφώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀφᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Græcis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contineres, ulciscantur? Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον εἶοντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησέ ἑτα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοι τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὁκνέουσι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατεύχοντο, δέκα ἑτα χρησέσθαι νόμοισι τοὺς ἂν σφι
 30 Σόλων θῇται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam *Croesus* redegisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam *SOLON*, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi profectus, caussam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-que ipsis *Solon* tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob caussam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἴκεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενός δ' ἐξενίζετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιήγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. θησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ἐγὼ μὲν Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆ-
 „κται πολλὸς, καὶ σοφίης εἴκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἴκεν ἐπελήλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsentia-

Herod. T. I. P. I.

C

δὲν ὑποβαπτύσας, ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρησάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον.“ Ἀποθαυμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθέν, εἶρετο ἐπιστρέφειν· „Κοίη δὴ κρή-
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ „Ὁ δὲ εἶπε·“ Τέλλον,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλεως εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ 20
 „τε καὶ γαμβροὶ, καὶ σφί εἶδε ἅπασιν τέκνα ἐκγεγνημένα,
 „καὶ πάντα παραμένοντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι,
 „ὡς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὲν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ’ ἔπεισε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρίψατο ὁ Σόλων

tionē; sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florēte civitate, filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitae finem habuit splendidissimum; nam in praetio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβια, ἐπιφρονά
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνων ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γῶν οἶσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτανα. τού-
 5 „ταῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, ρώμῃ σώματος τοιήδε· ἀεθλο-
 „φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὁρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ἔδιδε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει καμμοσθῆναι ἐς
 10 „τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐ παρεγίνοντο
 „ἐν ὥρῃ ἐκκλησιόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεπίαί, ὑποδύντες
 „αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰλκον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς
 „ἀμαξῆς δὲ σφι ὄχεετο ἡ μήτηρ. σταδίου δὲ πέντε
 „καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν.
 15 „ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „γύριος, τελευταῖα τοῦ βίου αἰρίστη ἐπεγένητο. διέδεξε

interrogare hic institit, *quemnam secundum ab illo vidisset beatissimum?* existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit, *et Bitonem*. *His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia.* Quum festus dies ageretur *Iunonis*, oportetque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehabatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-

„τε ἐν τούτοις ὁ Θεὸς, ὡς ἀμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνάναι
 „μαλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηϊέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῶσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φημῇ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχέτο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νενηῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφρων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοῦς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. *Al.* γνώμην, consilium, animum.

*tate exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisā et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 fice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρῃ εὐδαιμονίῃ οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐπαύσας;“
 5 Ὅ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „ἔον Φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπότητων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἔστι ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θέειν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὐρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρώπων προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐθέλῃσι τούτερον τῶν ἑτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολιμοὶ
 XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντακ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ó Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, quen-*

„γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „τούτων, χίλια πενήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτια εὐσεῶν πεν-
 „τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δισμυ-
 „ρίων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσι,
 „πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „τέιν μὲν μέγα φαίνας, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρό με, οὐκ ἔγωγε
 „λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
 „σκοιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾷπλουτοὶ ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυεῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χίος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀναλβίου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „ γάλην προσπεσούσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „ προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπερύκει·
 „ ἄπληρος δὲ ἐστί, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνῳ τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' αὖ τελευτήσει, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χῶρη

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter abierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμὴν καταρκέει πάντα ἑαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρῳ δὲ ἐπιδέεται· ἢ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὐτῇ. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδées
 „ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὐνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ καὶ πάντος χρημάτων τὴν τελευτὴν καὶ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθία εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν πάντος χρημάτων
 ὁρᾷν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 1. 3. ἀμαθὴς ed. Wess. et seqq.

*admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
 ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
 plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
 etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
 cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
 indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
 exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
 ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
 est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
 quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
 felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; inscitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.*

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
μεγάλη Κροῖσον ὥς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδόντι
ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθινήν ἔφαινε τῶν μελλόν-
5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
σῳ δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλικίων μακρῷ τὰ πάντα πρῶ-
τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
10 δρῆν βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑωυτῷ λό-
γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
παιδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιαῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδραίωνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
dicta Croesum excepit; hac caussa (ut conlicere
licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνήησε, μή τι οἱ κρεμάνμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύση. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυξὲ μὲν γενεῇ, γένος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρὰ τὸν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαροῦ ἐδέετο κυρῆσαι· 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθα-
 ρις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. ἐπὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὁνθραπε, τίς τε ἔων, καὶ πό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „Ὁ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεῶν-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

„τοῦ αἵκων, πάρειμι ἐξηλλαμένους τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
15 „καὶ ἐστερημένους πάντων.“ Κροῖστος δὲ μιν ἀμείβετο
τοῖσδε· „Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐὼν, καὶ
„ἐλλήλυθας εἰς φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρήματ’
„οὐδένος, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην οἷς
„καυφώτατα φέρων, καρδανεύεις πλείστον.“ Ὁ μὲν δὲ
20 διάσταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
πῶ σος χρήμα γίνεται μέγα· ὁρμαίνοντος δὲ οὗτος ἐκ
τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρσκει.
πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξελθόντες, ποίεσκον
5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖστον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλεγον τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ὅς χρήμα μέγιστον ἀνέ-
„φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδέε-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venire ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit; ὁ rex, in regione nostra immuni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

- „μὲν δὲ σὺ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηίας καὶ κύνας 10
 „συνπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὲ τούτων εἰδόντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπαια, ἔλεγέ σφι τάδ᾽. „Παιδὸς μὲν περὶ
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ψαμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μὲντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοισι συνεξέλειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιστρέφεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 εἰδόντων οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδ᾽ ὅτι σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηίας
 τάδ᾽. „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
antehac, ó pater, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἕς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγῶνας
 „Φοιτέοντας εὐδοκίμεειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀδυμίην. νῦν τε τέισί με χρεὶ ὄμμασι ἕς τε ἀγορῇν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα φαίνοσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δοῦναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῃ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δοῦναι ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμεῖ ὦν
 „σὺ ἢ μέθες εἶναι ἐπὶ τὴν Θῆρην, ἢ λόγῳ ἀνάπτεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιομένα.“ Ἀμεί- 38
 „βεται Κροῖσος τοῖσδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποίω ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον εἶσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare: nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se conubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respondens Croesus, Non quod ignaviā, inquit, ὁ fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevī aevi te futurum, quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc

- „τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἰ καὶ δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μόνος τυγ-
 „χάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηίης τοῖςδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ἰδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμέ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ σὺ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθές σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ
 „τοὶ δικαίον ἐστὶ φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμέ τελευτήσειν· υἱὸς δὲ κοῖται
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ Φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρεὴν δὴ σε ποῖεν τὰ
 „ποῖεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „δρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me perituum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me perituum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμη ἀπο-
„Φαίω περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
„μεταγνώσκω, μετήμῃ τε σε ἵεναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
γα Ἀδρηστον, ἀπικομένω δέ οἱ λέγει τὰδε· „Ἀδρηστοε,
„ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ἀνε-
„δίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὁφείλεις γὰρ, ἐμεῦ
„προποισάντος χρηστὰ εἰς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
„σθαι) Φύλακα παιδὸς σε τοῦ ἐμοῦ χηρίζω γενέσθαι,
„εἰς ἄγρην ὀρμασμένου· μή τις κατ' ὁδὸν κλώπῃς κα-
„κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῶν. πρὸς δὲ τούτῳ,
10 „καὶ σέ τοι χρεὼν ἔστι ἵεναι ἔνθα ἀπολαμπρύναι τοῖσι
„ἐργοῖσι πατρώϊον τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ράμνη

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuā etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦια εἰς ἄθλον τοιοῦδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἰκός ἐστι εἰς ὀμήλι-
 „κας εὖ πρῆσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμεαυτόν. νῦν δέ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδὸκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιούτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νηϊήσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ εἰς τὸν Οὐλύμπον τὸ ἄρος, ἐζήτειν τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δέ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τизον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παῖδος. ὁ μὲν
 δὴ βλήθεις τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔβρε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμε-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παῖδος
 μέρος ἐσήμηνε οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παῖδος συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέτο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθρε. περιηλεκτίαν
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καβάρσιον,
 5 μαρτυρούμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὰς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρηῖον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδέξάμενος τὸν ξεῖνον, Φονέα τοῦ παῖδος ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρηῖον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐσέηκαι πολεμιοῦσιν. Παῤῥησαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἵπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem inprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στάς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑωυτὸν Κροῖσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν καλεῖων τῷ νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέραν ἑωυτοῦ συμφορὰν, καὶ ὡς 5 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδ' οἱ εἶη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σέυ „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θά- 10 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ „μὴ ὅσον αἰέκων ἐξεργάσαιο· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς „μοι καὶ πάλαι προσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“ Κροῖσος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑωυτοῦ παῖδα. Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίου τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεὺς 15 μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi adfuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus protendens, oransque ut se super cadavere mactaret; non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi: *Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc futurum ante significavit.* Croesus igitur filium prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiae filius, Midaemepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦϊδε βαρυσυμφορώτατος, ἐωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατήστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κα- 46
 ταρῶντα ἐπὶ Κύρου τοῦ Καμβύσειω, καὶ τὰ τῶν
 Περσῶν πρῆγματα αὐξανόμενα, πένθεες μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαισε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἰ κως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειροῶτο τῶν μαντηῶν τῶν τε ἐν
 Ἑλλάδι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ διαπέμνας ἄλλους ἄλλη,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κεύς, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 nem quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum
 crescentes, luctui Croesi finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula cœpit, tum quæ apud Graecos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiaræum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαν-
 τήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησμέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντήϊων ὅτι Φρο- 15
 νέσιεν' ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηται
 σφεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειρέοι ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων' ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀμνήβωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρησθῆναι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἅσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἑαυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν' ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Lihyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.* (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius;* et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod cactera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἢ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταιοῖνιο χελώνης
 ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κορέεσσι,
 ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγράψα- 48
 μενοι, οἴχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν Φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπ' ᾧ τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrale templi intrassent, et quod ipsia
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

*Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,
 quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,
 aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.*

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινοήσας 10 τὰ ἣν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψει αὐτὸς ἐν λέβητι
- 49 χαλκῶν, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντηίου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσας περὶ τὸ ἱερόν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίησι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θυσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebetes, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiaraei oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλῖνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
 καὶ Φιάλας χρυσίας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κί-
 5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
 θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
 πᾶσι προῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχει
 ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχρεάμενος
 χρυσὸν ἅπλστον, ἡμιπλύνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
 10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξατάλαιστα· ὑψος δὲ, παλαισιτιαῖα·
 ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν καὶ τουτέων,
 ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
 στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλύνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
 15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. *Vulgo omnes τρία ἡμιτά-
 λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.*

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas
 enim victimas ter millenas de quoque genere immo-
 lavit; praeterea lectulos auro argentove abductos,
 et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in-
 ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce spcians
 Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cun-
 ctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, ei-
 dem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ
 immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi ius-
 sit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et
 septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro
 erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimi-
 dio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo bino-
 rum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλανθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφοὺς· καὶ τὰς ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβη μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιά ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ὅκτατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἑπτὰ δώδεκα μνᾶς· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίας.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decedit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periere enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

10 ἐπικρίνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. φασὶ δέ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖβους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιῤῥαντήρια δύο ἀνέ-
 15 θῆκε, χρυσέον τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέ-
 γραπτὰι, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, φαρμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἑστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιῤῥαν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λά ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεῖματά
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναῖκός εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σεον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροΐσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἐαυτοῦ γυναίκος
τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροΐσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιαραῷ,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεῖν, τὸ ξυστὸν τῇσι λογχοῖσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν καίμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶι τοῦ Ἰσμηλίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
ἐς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροΐσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροΐσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικομένοι
ἐς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρησθηρίοις, λέγοντες· „Κροΐσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς, νομίσας τάδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et præsertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi. Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdemque cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croesus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, hostile pariter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebanorum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad decorum templa delaturis Lydis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

25, 9.

„μαντήϊα εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπι-
 ρώτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γινώμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συμβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνευχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληΐην, πέμ-
 ψας αὐτῇ ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quae-rit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum eequem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.) Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρηστηριάζομενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἢ δὲ Πυθίη οἱ χαῖ τὰδε·

Ἄλλ' ἔταν ἡμίονος βασιλεὺς Μηδοῖσι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθούσι τοῖσι ἔπειτα ὁ Κροῖσος πολλὸν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritim duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiturnum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
 neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!*
 (56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
δρός βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 Ὀδυσσεύς ἱστορέων, τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
τας προσκλήσαιο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἴωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὰ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κὸν τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ καὶ
ἐξελχώσῃ· τὸ δὲ, πούλυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δώρου τοῦ Ἑλλenos, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Ὀλύμπου χῶσιν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊῶτιν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαϊῶτιδος ὡς ἐξανεστῇ ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
reret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habeban-
tur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
Helleus filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεὼν ἔστι τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εἰσὶν Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνη πόλιν οἰκούντων, οἱ ὅμουροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλακίην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἑόντα πόλινματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 5 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοί βαρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εὖν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quanam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylaccen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβελῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστανιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφας περιωκείοντων εἰσι ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοί σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλώσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρεῖται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ μικροῦ
5 τοῦ ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συγχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit *Pelasgici* ge-
neris, ex quo in *Hellenum* nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum *Hellenum* lingua per-
mutasse. Etenim neque *Crestoniatarum* lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a *Pelasgico* genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμῶς μεγάλως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ἰδιώτῃ, καὶ θεωρόντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπεστυῶτες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἐμπλεῖ καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔξισαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἑὸν παῖς, τοῦτον ἀπείσθαι. οὐκ ἔστι, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλων τὸν Ἱπποκράτη. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προε-
 στειώτες Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαίδεω, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τραυματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγᾶσιν τὸ ζεύγος, ὥς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθρούς,
 οἱ μὲν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν
 εἰδέντο τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίᾳ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus prae-
 erat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem;
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei

Herod. T. I. P. I.

E

ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 Φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυμηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχαντες εἶποντό οἱ ὀπισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσάσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας ἐπὶ τε τοῖσι κατεστυγμένοις ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμίαν
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτό
 Φρονήσαντες αἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιώται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα αὐκῶς
 κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλής, ἐπεκρη-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 cum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavis ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero cum
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium politus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denique inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδύζαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 το ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέςτατον, ὡς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶν ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὸν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐθής ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιαῦτα. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 ρμήν, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδίδαντες σχῆμα
 ἑταίρῳ ἐμᾶλλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλα-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hñ ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolida fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiā principes. Erat in pago Pacaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturā minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universā instruxissent armaturā, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαῦτα· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειδόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρώπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνίων, καὶ λεγομένων ἐναγίων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γ- 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntcs haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δέ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἐωυτῆς
 μητρί· ἡ δέ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δέ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαδὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐωυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἠγείρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἵ τινες σφι προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερέβαλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δέ, οὐ πολ-
 λὸν λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 ἐς τὴν κάτωδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiæ sententiâ, *tyrannidem postli-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ ὄνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμὴν πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἑρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχυοσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄσπεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄσπεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνός αὐτὸν παρεῖσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βηβέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis cel-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretrii
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticâ terrâ Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hî quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone eum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
ἄστυ, εἰς ταῦτό συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
15 Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
ὁ Ἀκαρναν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσιῶν χρεῶ ἐν
ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θύνει δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
ἀριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
5 ἀριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκχρνάν) Rectius Ἀχαρνεύς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
thonē profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [sive potius
Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:
Laetum est ferriculum nunc, est tibi rete repan-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
urbani per id tempus ad prandium se converterant,
et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεύοντες, τοὺς
 Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὥπως
 μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε καλεῦντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῆμα
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα ἐπικαύροισι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

naxum. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu,
 in fugam vertit. Qui dum profugunt, ibi tum pru-
 dentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus
 ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi ma-
 nerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui
 consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse*
iuberent, et ad sua quemque abire. (64.) Ita, dicto
 parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus
 Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus mul-
 tis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa
 regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios
 quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e
 vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos
 Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello
 subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμι·) πρὸς γὰρ ἔτι τούτοις, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ὥδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψε τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξαρύξας
 τοὺς πετρὰς, μετεφόρεε εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγῶτας, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατῶν. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli perfinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in altum insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum *Alcmaeonida* e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat *Croesus*. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Sparta Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent *Lacedaemonii*, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ᾧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τιητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τάδε·

Ἦκεις, ᾧ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ᾧ Λυκούργε.
Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρέ- 20
πέυσαντα Λεωβάτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἐωυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrale ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepinguia templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, *Ly-*
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui *Leobotae*,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῶ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλη-
θεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηαῖζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἣ δὲ Πυθίῃ σφι χρεῖα τάδε·

ἦ Ἀρκαδίη μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuērunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκαλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω·
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδῖον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κηδοήλω
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδῖον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶσαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κα-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus :
 saltandam Tegeam plantā plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Aleae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεῆτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεω τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιλίην ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τῶν, πέμψαντες Θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γετῶν γενόιατο. ἡ δὲ Πυθίη σφίσι ἔχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στείω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀπευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστω,
 ἐπεμπον αὐτίς τὴν ἐς θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χώρον ἐν
 τῷ κέντρῳ ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·

15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἄνθρωποι πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

* *pugnauerant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, quoniam deorum placarent,
 ut bello superiores Tegeatis essent futuri.
 His Pythia respondit, tum futuros, quum ossa
 Orestis filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, quoniam loco situs Orestes esset? Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :*

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
 hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.

ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδα κατέχει Φυσίζους αἶα'

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπέϊχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίόντες ἐκ τῶν
ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
δεῖ τοῦτον τὸν ἑνιαυτὸν, τὸν αὖ ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλύνειν,
68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε.
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμύξης πρὸς τοὺς Τεγεάτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθήετο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.

*Hic Agamemnonides tetra omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.*

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* gracce) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae causâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιεόμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθωυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἦ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„ κάρτα ἂν ἐθάύμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάσμα
„ ποιεύμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„ σορῶ ἑπταπῆχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδ' αὖ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶζα αὐτὴν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχωσα ὀπίσω. “ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 „ ὁπάπεις· ὁ δὲ, ἐννῶσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
„ Ὀρέατα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
„ βαλλόμενος τοῦ χαλκεὺς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
„ μους εὗρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id
quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver-
tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quo-*
dammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id
quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem
ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum
facere voluissem, fodiendo incidi in loculum
septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere om-
nino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores
quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi
cadaver, eadem cum loculo longitudine: cuius post-
quam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui.
Hæc, illō quae viderat referente, Lichas narrata,
animō volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem
oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione.
Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλέμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίν, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἶχετο Φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (sive ictum) et formae (sive ictus) repercussionem: pro-
cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὲ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπέμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
διασόμενος συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπέμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„Φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστότητον
„προσκαλέομαι, Φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 μαχος ἀνεῦ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὲ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκόες καὶ αὐτοὶ τὸ Θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γεγόμενον,
ἠσθσάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὄρ-
και ξυνίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἐτι γεγονυῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec *Croesus* per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum *Croeso* editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla *Croesi* in illos exstiterant. Sardes enim

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέον-
 το, ἐς ἄγαλμα βουλόμενοι χρῆσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσός δέ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτίνην. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἰρέετο Φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δέ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἔξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάβει τριηκοσίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο ἐς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελίστατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob
 causam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciante
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur era-
 ter et prope Samum esset, samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροΐ-
15 σαι ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναβείναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τά-
χα δὲ αὖ καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίετο στρατηγὴν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας κατακτείνειν Κῦρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροῖσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροῖσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero
Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo aere emtum in
Iunonis templo consecrasse: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratere quidem ita
res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτεύονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρην ἔχοντες τρηχεῖν· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἷῳ διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἐστὶ
 „μῆδεν; τοῦτο δὲ, ἢ νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ρίεξονται, οὐδὲ ἀπώστοι ἐσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἐπιβέ-
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε αἶβρον, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίων· μετὰ δὲ, Ματιη-
 νους μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
 γας· παραμειβομένοις δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
 Βαβυλὸν ἀνέμων, ἐνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐανύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός
 ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θα-
 λάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι
 δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ,
 εὐθὺς ἀνδρὶ πάντε ἡμέραι ἀναισιμουῦνται.
 Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν- 73
 δὲ εἴτεκα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκτήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Gracis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disternat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem Croesus Cappadociae intulit his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος ἔων, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γὰρ, τὸν Κυαζάρει, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σιῳ καταστρεφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθῶν τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπεξῆλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαζάρης, ὁ Φραόρτει, τοῦ Δηϊόκει· ὃς 10
 τοὺς Σκυθὰς τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθῆειν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτούντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνεικε ἐλεῖν σθεας μὴδέν' νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κυαζάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cy-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediac regem, *Cyrus*
Cambyasis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui *Scy-
 thas* istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent : quos vacuis

διόδεξε, ὄργην ἄκρος) τηχέως κάρτα περισπῆ αἰκείῃ.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρειω παθόντες, ὡς τε ἀνάξια
20 σφείων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
δοδισκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτοὶ ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δούναι φέροντες, ὡς αἶγρον δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττει τὸν Σαδυάττει
25 ἕς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παριόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύβαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττει ὑπέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξοδίου τοὺς Σκύβας ἐξαίτεοντι Κυαξάρει) πόλε-
μες τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνει ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alit* ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.

*manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
praeceptis, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos*

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
ἐπὶ τῆς τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτῳ ἔτεϊ συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήντικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστρώσεως, τὴν ἡμέ-
ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἔσσεσθαι, οὖρον προβέμενος ἐν αὐτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
εἰρήνην ἐρωτοῦσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς, 15
ἔσαν οὗτοι, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπένσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam dici mutationem *Tha-
les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praefiniens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεὰ γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρυήνῃ Ἀστυά-
 γεῖ τῷ Κυαξάρει παιδί. ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὶ τὸν βραχίονας ἐπιτάμνονται ἐς τὴν
 ὀμοχρεοίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τούτων δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν ταῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμε-
 Φόμενος τῷ Κῦρι, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 5 στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μῶν κηβδῆλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εὐσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmae manere. Foedus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci, nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum maternum, *Cyrus* regno deiectionum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν' ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός, (οὐ γὰρ δὴ εἶναί κω
τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
ρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
ἐκ δεξιῆς ρεῖν· ποιῆσαι δὲ ὥδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδία,
ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι,
ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὡς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
χιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβαὶς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῷ μάλιστα κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἴλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἠνδραποδίσατο· εἴλε δὲ τὰς
 περιουκίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τῖους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μετὰ οὐ οἰκίοντας πάν-
 τας, ἡντιῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμήσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφείας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 15 ἔδυντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) Croesus igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae Pteria nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum Cyrus, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduccatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ισχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ
πισόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαν-
τες διέστησαν, νικτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατό-
πεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἡγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ
στράτευμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν
ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὕστεραίῃ
οὐκ ἐπιφάτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυε εἰς τὰς Σάρδεις,
ἐν νύκτι ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ 5
ὄραϊον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασῶν βασιλεῦσι-
τα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ πρὸς Λακεδαι-
μονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ
γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράν-
νυε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10
ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι εἰς χρόνον

*lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio com-
misso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum
nox ingrueret, neutram in partem inclinante victo-
ria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque
exercitus pugnaverat.*

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans pau-
citatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo
minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione in-
ductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum
non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo
et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege
Amasi, prius quam cum Lacedaemoniis, foedus inie-
rat: et Babylonios arcessere; (nam et cum his socie-
tatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus
Babyloniorum Labynetis erat:) et Lacedaemoniis de-

ῥητόν· ἀλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας
στρατιὴν, ἐνένατο, τὸν χειμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπῆκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας εἰς πέμπτου μηνος συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπίς,
διεσκόδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ πρᾶστέιον πᾶν ὁφίων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
τομας νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε θιοπόρους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθοῦσι πρὸς
 Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο
 Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀνα-
 πλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσί-
 μέν τοι τὰδε ἐγνώσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδεδέκμενον 10
 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τούτον κα-
 ταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς
 παῖδα, ἵππων δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπῆλυδα. Τελμη-
 σσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι,
 οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἢ περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν
 μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελά-
 σας μέλλοι Κροῖσος διασκέδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευό-
 μενος εὗρισκε πρῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς θέλειτο τά-
 χιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλίσθῃναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79) At Cyrus certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὥς δέ οἱ ταῦτα ἑδοξε, καὶ ἐποίηε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρῆγματα ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκεε, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἔξηγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἔφορον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἵππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πίδιον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ Ἀστέως ἐστὶ τοῦ
Σαρδιηνοῦ, ἐὸν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ρέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συρρήγνυσι εἰς τὸν
5 μαγιστον, καλούμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεος ἱεροῦ Μη-
τρὸς Διῶνυμῆς ρέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὥς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(19.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cuiusdam amnes, tum Hyllus, percurrunt omnes in
eum, qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocacam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τασσομένους, καταβρώδῃσας τὴν ἵππον, ἐποίησέ, Ἀρπαγὺ ὑποβεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθια, ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησέ ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προίεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δέ οἱ πάντες διητετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γνόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδε εἶνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ἐρέων, οὔτε τὴν οἰμὴν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praerent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὄσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὲ ὦν τούτου εἴνεκεν ἐσοσόφιστο,
 ἴσα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἢ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ
 25 ἐπείχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὄσφραντο τάχιστα τῶν καμψί-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διεφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δευλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινώ-
 30 μαναι, ἀποβορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πελ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τείχος,
 ἐπυλωκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Ταῖσι μὲν δὲ κατεστήκει πολιορκία. Κροῖσος δὲ 81
 κέαν οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην,
 ἐπεμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero ideo Lydi continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis desilientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, Croesus in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum Sardes quintum mensem

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορ-
 82 κευμένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἔπεμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτώκει ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐούσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμύμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαί-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθήσαντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' αὖ περιγέγωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
 Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquacque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο·
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 καιράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπ' ἀνάγκης κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρεῖψιν 35
 κόμην Ἀργείαν μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστήειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χρῆσασθαι ἐωυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliasset Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, scse devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardinus legatus, orans ut *obsesso Croeso*

ἐνεστέωντων πεπηγμάτων, ἦκε ὁ Σαρδηνὸς κήρυξ, δεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρέεατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
5 παροσκευασμένοισι, καὶ νεῶν εἰσρέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὥδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατῇ
τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἰππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρασμένης τῆς στρατῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάροδος ἐπειράτο προσβαί-
ων, τῷ ὄνομα ἦν Ἰρριάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. αὐτὸς γὰρ ἦν δεινὸς,

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
liamittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
causa. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
caeteris suis, dona se daturum ei qui murum primus
expugnasset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyroecades, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰεὶ κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μεύη οὐ περιήνεκε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενιχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σαρδίαι
 ἀνάλωτοι· ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατῆ 15
 λόγησε τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὢν
 δὴ Τραιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίᾳ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 t leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. *Meles*
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον.
προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τὰδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄΦω-
ρος δέ. ἐν τῇ ὧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπετόμφει χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τὰδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μη βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παίδος φθεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λαΐον ἀμφὶς
10 ἔμμαναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἀλίσκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alii* μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussa, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captà arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὄρεται ἐκείνῃ, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημέ-
 ληκεε, οὐδὲ τι οἱ διεφέρει πληγέντι ἀποθανένῃ· ὁ δὲ
 πάντας ὁ ἄφρων, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 κακοῦ ἔρρηξε Φωνήν, εἶπε δέ· „Ὁνθρώπε,
 „μὴ σκοπῇς Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἀρξάντα ἔτεα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδῳ διδεδμένον, καὶ δις ἐπτα
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 periculis oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum his septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιεῖν θεῶν ὀταυδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἵστεῳτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἰσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ὄντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἴη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὥς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεικόμενόν τε καὶ
 ἀνασπενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, καλεῦσαι τοὺς
 20 ἑρμηνέας ἐπιέρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τίως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λοιποῦνυχίης*, post longum animi
 deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis cum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quaesivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ἔτο; εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δὲ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεσά-
 μενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσσει· οἷα δὲ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκούντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπή-
 γέσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἥδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ρίσχματα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑωυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiae praelulissem. Cuius responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae- rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose urgentibus dixit demum quod res erat, quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poenitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοις, δέσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὥς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές· ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσον τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι εἴ τι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὥς ὅρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβῶσα-
 σθαι, τὸν Ἀπάλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστήναι, καὶ ρύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύνοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμῆς συνδραμείων
 ἕξαπίνης νέφεα, καὶ χιμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coercere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortaue tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεῦεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτιστί-
 τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum, Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero, meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Graecorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praeferat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum propese iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθάνουμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὲς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνων
 εὐόντες πάντες. ὁ δὲ, συννοήσας ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστυ κεραιζόντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σά διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κύρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi, inquit, ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tempore debeo?* Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec hominum turba quid tandem tanto studio facere properat?* Tum rex, *Urbem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat.* At Croesus respondit: *Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet: sed tua agunt feruntque.* (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: itaque remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset, quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?*

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπὶ τέ με θεοὶ δῶκαν δούλόν σοι, δι-
 „καιῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὑβρίζουσι, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἤν ὦν σὺ τού-
 „τους περιϊδὴς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τὰδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξά γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλείστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαί τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποίησον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι Φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τούς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρούμενοι, ὥς σφρα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθῆσαι βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγόντες ποιεῖν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήθετο, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturâ protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

45, 53.

εὐδοκίᾳ εὖ ὑποτίθεται. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντελὰ-
 μινος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σὺ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν,
 „αἰτέο δόσῃ τὴν τινα βούλει τοι γενέσθαι παραυτίκα·“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἔσθας με χαρεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἔξαπατᾷν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραίτεοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπαηλόγησε πᾶσαν τὴν ἐαυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσεις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
 καὶ ὡς ἐπαρθεῖς τῷ μαντηίῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέομενος, ἐπι-

XC. 12. ἐπαηλόγησι. Corrīgunt viri docti ἐπαλλόγησι, repetit.

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quacrenti dein *Cyros*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε
 „Καὶ τούτου τεύξαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντός τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ-
 λετο, τίθεντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὔ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοις ἐπ' ἄρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon pueret
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satellites fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ηρακλειδῶν, δόλω γυναικῆϊ ἐπισπόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροΐσου γένοιτο τὸ Σαρδιῶν πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἠνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδιῶν ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσῃ Κροῖσος, ὥς
 „ὑπερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλὺς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δευτέρα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπῆρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γεγόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρεὴν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβὼν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' εἶπαν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „αὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυῶν οὐκ ὁμοειδῶν ἐγεγόνε, 25
 „μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδυστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγειος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἔνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κεε.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνήεικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν αἰμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λαδί πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμενίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐδῃ τῇς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξάπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφούς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τέρων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et hacc quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττιω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναῖκος Ἀλυάττη· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἀνδρῶπον τὸν ἀντιπρήσσοντα ἐπὶ κναΐφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρώων τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93 Θάματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλῃ χώρῃ, παρὲς τοῦ ἐκ τοῦ Τρωάλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττιω τοῦ Κροῖσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eadem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μὴ οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρωνακτικαί, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρούμενον τὸ τῶν παιδισκείων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερὰς, ἐς ὃ ἀν̄ συνοικήσουσι
 15 ταῦτο ποιέουσαι. ἐκδιδάσκει δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὲ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰεί-
 ναον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὲ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulto
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά- 5
πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστειώσας, ἐωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι πα-
ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀτοικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδηίην
ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
παύεσθαι, ἄκεα δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων,
καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae cacte-

- 15 λέων πασῶν παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέραν τῶν
ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέραν σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν θέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας διε-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξοδῷ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαρχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστασέειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ ὄνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τούς ἐτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι εἰς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς-ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψάμενους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβροικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρύσασθαι πόλιν, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὅς σφας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35 ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλυντο.

- 95 ἘΠΙΛΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῶν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέϊλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὦν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κύρον, ἀλλὰ τὸν ἑόντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque supellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam acquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 αἰῶς Ἀσίης ἐπ' ἔτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνη ἐποίηε ταῦτ' οἱσι Μήδοισι. Ἔόντων δὲ αὐτοῖν 96
 μὲν πάντων ἀνὰ τὴν ἡπείρον, ὥδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀγὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφός, τῷ
 ὄνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαύδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνη ἐπιθέμενος ἤσκει καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
 ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
 πους, δικαστὴν μιν ἑαυτῶν αἵρεοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνησ-
 μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιῶν τε ταῦτα,
 ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε
 πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
 ἀνὴρ μόνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
 τες ἀδίκοις γινώμῃσι, τότε ἐπὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
 ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι·
 97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπιτράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
 γινομένου τοῦ ἐπιφοιτούντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
 κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑαν-
 τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἐνθα περ
 πρότερον πραγματίζων ἐδίκασε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
 micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
 cives eumdem vicum incolentes, iudicem illum sibi
 constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
 rectum se aequumque praeibit; eaque re laudem apud
 populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
 liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
 unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
 tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
 quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
 rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
 caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
 cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
 intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
 tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
μίας ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνά τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδοσαν σφίσι
10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι· „Οὐ
„ γὰρ δὴ, τρέπω τῷ παρόντι χρωόμενοι, δυνατόι εἰμεν
„ οἰκέειν τὴν χώραν· Φέρε, στήσωμεν ἡμέαν αὐτῶν βα-
„ σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐταὶ
15 „ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάσταται
„ ἐσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν παλλὸς ὑπὸ πάντες

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberare. que instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνόμενος· ἐς ὃ τοῦ-
 τον κατανέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιῶσι δὲ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρης· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσαν ἐπιμέλεισθαι. πειθόμε-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομῆει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἑτέρον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνδοτιῶτα. μεμηχανῆνται δὲ οὐτά 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἑτέρος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχῶσι μόνοις ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχείει, καλὸν δὲ εἶναι, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἐόντων
20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
λῆϊα ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
τείχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
γαλος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι
λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
25 Φοινίκοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
θισμένοι εἰσι Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
μὲν καταχυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχυρωμένους ἔχων
τούς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐαυτῷ τε εἰτίχει, καὶ περὶ 99
τὰ ἐαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περὶ ἐκέλευε τὸ
τείχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
Δηϊόκης πρώτος ἐστὶ ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιναί

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
quum orbis universi sint septem, quorum in postre-
mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
conficit orbem, is Athenarum fere ambitum ampli-
tudine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
sunt; secundi nigra; tertiî orbis purpurea; quarti
caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
postremorum orbium alter argentata propugnacula
habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδὲνα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοις ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν εἶναι
 τοῦτο γε αἰσχρὸν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυνε
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὁρῶντες οἱ ὀμήλικες, εἶντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεῖατο καὶ ἐπιβουλευοίεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέει εἶναι μὴ ὁρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόμνησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἶσω παρ' ἐκείνων ἐσπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκα. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes cum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intollexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψαντο, κατ' αἶψην ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίειν·
καὶ οἱ κατασκοποὶ τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνίστρεψε μούνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τοσάδε γένηα, Βου-
σαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ, Βούδιοι,
Μάγοι. γένηα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τοσάδε. Δηϊόκειν δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειν,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παριδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μούνων
5 ἄρχων τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῖς
Πέρσας, πρώτοις τε τούτοις ἐπιθήκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς δὲ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenā multabat: eaque caussā ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates,
Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.
(102.) Fuit autem Deiocis filius *PHRAORTES*, qui,
mortuo Deioce postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare Medis, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio Me-
dorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῦν ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμάχων, ἅτε ἀπιστεώτων, ἄλλως μὲντοι ἑω-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἀρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκειω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ
ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἔστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe Assyrio-
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deioci* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χαρείνοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυν ποταμοῦ ἀνω Ἀσίην πα-
 10 σαν συστήσας ἑαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑαυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μადύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπύκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερῶν εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 dux regis *Scytharum Madye*, *Protothyae* filio: qui
 in Asiam irruerant, quum *Cimmerios* ex Europa eie-
 cerant; quos dum fugientes persequabantur, ita in
Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
Maeotide palude ad *Phasin* flumen atque *Colchos*
 expedito viatori iter triginta dierum: e *Colchis* vero
 non ita longo itinere perveniri potest in *Mediam*,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspires*;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατῴ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίης ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλι, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱερῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruperunt; sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucaso monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficiq
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

- 10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐν-
 Θεῦται ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήραισι Φοινικῆς εἰσι οἱ ἰθαυτάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἰόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱερὸν
 τὸ ἐν Ἀσκαλῶνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σπασε ἡ Θεὸς θήλειαν νεῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσιν τε
 αἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφίσι νοστέιν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐαυ-
 τοῖσι τοὺς ἐπιτιμωμένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέσται, τοὺς καλέουσι Ἐναρείας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 πῦν οὕτω καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τῷ ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατασθῆν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρων, ἔπρησσαν παρ' ἑκά-
 5 στων τὸ ἐπάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἤφαζον περιλαύοντες τοῦτο ὅ τι ἔχουεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἔπρησσαν lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices conde-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper
 posteris, inflixit dea muliebrem morbum; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare ipsos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
 Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obsequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10 ἑτέροις λόγοις δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχείριους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτη, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν βασιλείην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον, ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ἐπικα- 5 τακλῦσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερῶς μένος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοις τὸ ἐνύπνιον, ἐφαθήβη, παρ' αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδάνην

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ceperint, in aliis Historiarum libris exponam) et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*. Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

ἡν ταύτην, εὐῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὡραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρσῃ διδοί, τῷ εὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκίῃς μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἔνεσθε ἄχων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτι εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχῶν τὴν Ἀσίην πᾶσαυ. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέρμενος τοῖσι ὄνειροπάλοις, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σεων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εὐῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπάλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiā dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonā familiā ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ἂν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκῆιον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαῦτα. „Ἄρ-
 „παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθῶ, μηδαμᾶ παρα- 15
 „χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑαυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „δάνῃ ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σιωντῷ, ἀπόκτεινον·
 „μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλειαι.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται. „ὦ βασιλεῦ, ὅτε ἄλλοτὶ καὶ πα- 20
 „ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν. Φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „σέ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτῶν.
 „ἀλλ’ εἴ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρηὴ δὴ, τὸ
 109 „γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοις ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpage*, quod tibi com-
 mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectim
 tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
 dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
 Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
 tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
 lito. Respondit ille: Nec aliàs, ὁ Rex, vidisti in
 hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
 cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
 te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
 fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
 operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

- ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
 „ἦ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τούτου
 „τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ
 „τυραννίς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλα
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλὲος εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortuū solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate provectus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hunc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar?* Verumta-

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος,
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὐρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἐαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακῶ. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μηδοί. αἱ δὲ ὑπάρεαί εἰσι τῶν
 οὐρέων ἐνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάστα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰσῆσι συνηρεῖται· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector eius sit non aliquis meorum. sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes fetis frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca lingua, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem* enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspies incolunt, montibus admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λεόμενος ἀπῆκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θεῖναι ἐς
 „τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθα-
 „ρεῖη. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἢν μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδόν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπιτεῖξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέραν, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρώδεων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθῶς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμφαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum sumere, et loco maxime deserto montium deponere, ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed quocumque modo superstitem esse curaveris, pessimo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis bubulcus, accepto puero, rediit eâdem viâ, et ad stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius causâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ipsius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο πρῶτη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „ὦ γύναι, εἰδόν τε ἐς πό-
 λιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατέχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γὲς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρῶ παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κρυγανόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἷχσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἐνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φᾶς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφρα-
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινὸς οἰκετίων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam prope eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpago domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocysus puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν. ἐθάμβουν δὲ ὄραν χροσῶ τε καὶ ἱμασι κα-
25 „κρομημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμόν κατεστυῖτα ἐμ-
„Φανία ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυ-
„θάρμαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
„πέρπων ἔξω πόλιος, ἐνεχίρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
„Μανδάνης τε εἰς παῖς τῆς Ἀστυάγης θυγατρὸς, καὶ
30 „Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
„ται ἀπακτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστί.“ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
„γε ὁ βοσκός, καὶ ἐκκαλύψας ἀπιδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεδὲς ἐὼν, δακρύσασα,
καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηξε μηδὲμι
5 τέχνη ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη αἰὶς τ' εἶναι ἄλλως
αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφαιήσῃ γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
πάγου ἐποψομένους· ἀπολέσθαι τε κάκιστα, ἣν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanā natum, Astyagis filiā, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens hubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σφρα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν „μὴ ἐκβεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ¹⁰ „ὁρῶναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ „τεθνεὸς· τοῦτο μὲν φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά- „γος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν· „καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας, „οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὅ τε γὰρ τεθνεὺς ¹⁵ „βασιλῆϊς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολεί- ¹¹³ „τὴν ψυχὴν.“ Κάρις τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδῶν τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ἔοντα νεκρὸν, λαβὼν ἔθηκε εἰς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή- ⁵ σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων εἰς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixā sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulchrum; et, qui superstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum morti traditurus adiulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adiulerat, inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
δίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
τινα προβάσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
10 ἐς τοῦ Ἀρπαγίου, ἀποδεικνύει ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑαυτοῦ
δορυφόρων τοὺς πιστάτατους, εἶδὲ τε διὰ τούτων, καὶ
ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθραπτο
τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον ὀνομασθέντα, παραλα-
15 βοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ
τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
τοιόνδε γεγόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
τῇ ᾗσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑαυτῶν
5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλήσιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbulcorum ali-
quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, cadaver pueruli ostendere.
Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
hos inspexit; sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
sumpsit. enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομεῖν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ καὶ τινα αὐτῶν, ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας εἰσφέρειν ἐδίδου γέρας· ὥς ἐκάστω ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, εἶν' Ἀρτεμβάρης παῖς, 10 ἀνδρὸς δακίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προστάχθην ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβέειν. πειθομένων δὲ τῶν παιδίων, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετεῖθ' ἀχίστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἐαυτοῦ πα- 15 θῶν, μᾶλλον τι πενημέκτε' κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποκτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἥτησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο ταῦτομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγους παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἔλθων παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgō nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum autem unus horum puerorum, colludens cum reliquis, qui erat Artembarci filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis- sent, acriter est conquestus; non *a Cyra* dicens, nec enim iam tum erat ei hoc nomen, sed *a filio bubulci*

γεια, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὥδε περιῦθρίσμε-
 „θα.“ (δείκνυς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
 „θῆ, ἐὼν τοῦδε τοιοῦτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, αἰκεῖν τοιῇδὲ
 „περισπῆν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 10 „τῆς καίμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφῶν
 „αὐτῶν ἐσθήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliâ sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiciens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ri *Artembaris* gratiâ ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, *Cyrum*
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui *Cyrus* respondit: *At equidem, ô do-*
mine, cum eo sic egi non iniuriâ. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

„τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλεον· οὗτος δὲ ἀνηκούστέε' τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ἂν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμὶ, ὦδέ τοι πάρεμι.“ 15

116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδός, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆι
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρα εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδός ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei causâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Acgre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quò
 pastorem solum secum relictum posset percunejari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

περὶ τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῶνος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόβειν
 λαβὼν τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυ-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἐωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ὄντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξήκει, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἐωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσων ἐποιεῖτο· Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille ex se progenitum, ait, matrem-
 que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
 non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit
 tormentis ad constendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-
Herod. T. I. P. I.

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης. „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόῳ τὸν παῖδα κατεχρήσαο,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος αἰσικη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε. „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὥδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, Φὰς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναί μιν ἐς ἐρήμον
 „οὗρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagē, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi tecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 „τῆσιν ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἢν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πράγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐσχίσσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τούτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἑλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώ-

*neret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur *Harpagus* ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-*
rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δέ, (σῶσθρα
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὐτῇ προσέ-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄρπαγος μὲν, ἡ-
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα προσηγάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγγόνει, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥτε ἐς τὰ οἴκλα.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μαῦνος, 5
 ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγειος, καὶ πείθει
 ὅ τι αὐτὸς κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς εὖν, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπὶ
 κετο ὁ Ἄρπαγος παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἐψῆσε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu-
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 licium commodè ipsi cecisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpago
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

59, 1.

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ἄρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρτιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν. Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκει ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰρέτό μιν, εἰ ἡσθεῖη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερων,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἀρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἀρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refectae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκῃ ὅτευ θηρίου κρέα βιβρώσκῃ. ὃ δὲ καὶ γινώσκῃ εἶπεν, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἐρῇ. τούτοις δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἐμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰλίσας θάψειν τὰ πάντα.

120 Ἀσπάγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ' ἀγροῦ διαιτώμενον, οἱ ἐκ τῆς κόμης παῖδες „ἐστῆσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro liberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, quam in partem interpretati essent insomnium? Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fatis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset. Excepit Astyages: Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λόγω βασιλείας, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωρούς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινος,
 15 „θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἐπὶ τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „ἡλικίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελείως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτός, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλεῖ-
 20 „στος γκάμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τούτον εἶναι
 „δειπὸν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι,
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἦρχε, regnabat.

gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praees- sent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quor- sum vobis haec valere videntur? Responderunt ma- gi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ αἰλ-
 „λοτριοῦνται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιιῶσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐθένος γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες Ξεῶναι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολιτέω, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχα-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ Ὀαβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquiunt, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
„σὲ γὰρ ἐγὼ δι' οὔφιν ὀνείρου οὐ τελέην ἡδίκηον, τῇ
„σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
„δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
ξαντο αἱ γεννήμενοι καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἰστόρεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se
vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter
vanum insomniū visum iniuriā te adfeci; tu vero
tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi at-
que faustum sit, abi in Persas; quo qui te comi-
tentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem
ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt
Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum.
Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere paren-
tes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehе-
menti cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus
a partu vitam finisse arbitrarentur: percunctatique
sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem expo-
suit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed pluri-
mum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,

ἑωυτοῦ πάθῃ· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ βουκόλου γυναίκας. ἥϊέ τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκει. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέειπε ὁ Ἄρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ, ἔοντος ιδιώτῃ,
 οὐκ ἐνέωρα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊέ τι. Forsan ἥί τε ταύτην ἐπαινίων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.*
*Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.*
Inde haec fama in vulgus manavit.

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὀρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάδας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατειρ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλώσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχναῖται τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem*
facere regno Astyagis. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπείπειν, αὐτοχειρῇ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρῆναι. Ταῦτα δὲ ᾧ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχισε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεόν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „Ὡ παῖ
 „Καμβύσσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κατε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεω-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περιείς. τὰ
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
 „αὐτοῦ περὶ ὧς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῇ περ
 „Ἀστυάγης ἀρχεὶ χώρης, ταύτης ἀπάσης ἀρχεῖς. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirâ usus esses fortunâ. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
15 „Μηδούς· καὶ, ἦν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγειος ἀποδεχθῶ
„στρατηγὸς ἀντὶά σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλειαι, ἦν τε
„τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μηδῶν· πρῶτοι γὰρ οὗτοι
„ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
„Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
20 „γε ἐνθαδὲ ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
„τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρώπῳ σο- 125
Φωάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ· τάδε.
γράφας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλήν τῶν Περσέων
5 ἐποίησατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
δικύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyagē dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae vales. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεῦω ὑμῖν, παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχρὰ γένεα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαραφιοί, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἔνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, 126 Μάρδοι, Δροπικοί, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γὰρ τις χώρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίοις ἢ εἴκοσι πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexit dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspii. Ex his nobilissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achaemenidarum familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaci, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄβλον, δευτέρᾳ σφι
 προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκό-
 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς ταῦτο,
 10 ἔθνε, καὶ παρεσκευάζε ὡς δεξιόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
 τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἰρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
 15 εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
 παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
 iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
 sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
 et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
 tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
 hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
 modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
 cumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
 postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his Cy-
 rus, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
 die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
 teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
 buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
 adripieus Cyrus, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τὰδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τὰδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας Μηδῶν
 „εἶναι οὐ φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ παλέμια.
 „ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτew ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μηδῶν
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἦξαι 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tulissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. *Astyages* vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit *Cyrus*, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκείνῳ ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἑὼν, ἀπέ-
 δεξε' Ἄρπαγον, λήβην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλουν πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβαλκακέον τε καὶ ἔφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· „Ἄλλ' οὐδ'
 „ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει.“ Τοσαῦτα εἰπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν
 μετεῖναι τὸν Κύρον, ταύτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δέ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἀνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes
 provecioresque aetate viros. Quibus eductis, praelio
Herod. T. I. P. I.

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρησι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε
 Ἀστυάγης ἐξαγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγεϊ προσ-
 σταῖς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκροτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπτα, καὶ δὴ
 καὶ εἰρετό μιν, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δαῖπνον, τό μιν ἐκείνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθαίνισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντίερετο,
 εἰ ἑωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατέν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλεία γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρέοντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiam ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, suum
 merito censeret, ait, *factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 pótuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

„ἀλλω περιβήκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἴκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιβεῖναι ἄλλω τέῳ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τέῳ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναστίους τούτου ἔοντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ἔοντας τὸ πρῶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότας.“

Ἄστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἕτεα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἕτεα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Ὑστέρω μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpā vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno *exutus* est: Medi vero,
 propter huius acerbitatem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σαςι, καὶ ἀπίστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μηδοῖσι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά-¹⁰ γεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐαυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἀρξάντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρό-
τερον. τῶντων δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς 15 Ἀσίας ἦρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ θηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέ-
ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyros*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore *obtinuere*. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Croesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae *Asiae* imperavit.

(131.) *PERSAS* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μόνουσι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαβόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλῶ, οὐ
5 στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
λει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἐστεφανωμένος τὸν τιᾶραν μυρσίνῃ μάλιστα. ἐων-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylytta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiaram myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπειὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἴψῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαιίδει θεογονίην, οἷον δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδίην· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶ-
 133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασίων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

- 5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέσθαι, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
προτιθέσθαι. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτιομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δὲ τι παραφέρωτο, ἐσθίοντας αὖ οὐ παύεσθαι.“
οἶνω δὲ κάστα προσκίεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν αὖτω φυλάσ-
σεται. μεθύσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σκα-
15 δαιότατα τῶν πραγμάτων· τὸ δ' αὖ ἄδη σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ αὖ ἐόντες βουλευώνται. καὶ ἣν μὲν ἄδη καὶ
νήφουσι, χρέωνται αὐτέῳ· ἣν δὲ μὴ ἄδη, μετιῖσι τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae dicunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esurire; quoniam post coenam nihil amplius, quod alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos.* Vino largiter admodum indulgent: nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consueverunt: quod vero deliberantibus placuit, id aedium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

δ' αὖ νήφοντες προβουλευσάνται, μεθύσκόμενοι ἐπι-
 134 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇαι
 ὁδοῖσι, τῷδε αὖ τις διαγνοίη εἰ ὁμοῖαι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέστερος ὀλίγῳ, τὰς
 παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγενέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἄγχιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γὰρ ἐωυ-
 τούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐωυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακρῶν τὰ πάντα αἰσίτους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχειν, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐωυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae iciuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorât
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἀγχιστα οἰκούν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεύον. Ξεινὰ δὲ νόματα Πέρσαι προσίονται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἑωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτίκων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῖνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίῃ δ' αὕτη ἀποδέδικται, μετὰ τὸ μάχισθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suā esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni virt*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι; δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέσθαι ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μοῦνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀληθίζεσθαι. πρῶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ διαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δὲνα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδὲνα τῶν
 ἑωυτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μῇ αἰτίᾳ ἀνήκεστον πάλος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur incesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpae caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἢ εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 αἰδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χραταί. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑωυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκιστα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεῖναι ἥτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑωυτοῦ παιδὸς ἀποδνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἷχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νερόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεύδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irac indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut caussâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de caussis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitiligine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτύνεσθαι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10 τὰς λευκὰς περιστρεφάς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὔτε χεῖρας ἐναπονίζονται, οὔδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι, 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο σφι ᾧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σὰν κα- 5 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et nonnulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque expuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt. (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eorum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt, vel corporibus vel magnificentiae ipsorum respondentia*] desinunt omnia in eandem literam, quam Dores *San*, Graeci *Sigma* vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperiēs desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσαι ὁ νέκυς,
 5 πρὶν αὖ ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιεῖν ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ καχωρίζονται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱεῶν. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμφύχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρίᾳ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῖνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πτευνά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. αὐτοὶ δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitā functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerā oblitum cadaver terrā condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volucris. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰαλῆες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφητο ὑπὸ Περσίων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προΐσχοντο, ἐλέξε σφι λόγον. „Ἄνδρα, Φάς, 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δο-
„κέοντά σφας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευδῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξευρύσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς 10
„Παύσθε μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἡδέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἴηκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπέβητοντο 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, *Iones Aeolesque* legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοιμοὶ
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχέμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνεπιχθέντων ἐς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κῦρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τι-
 μωρεῖν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὡρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἀνω αὐτῆς χωρία ταῦτο ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίᾳ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

num, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irâ commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
μῶδες. Γλῶσσαι δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίκασι, ἀλ-
λὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
τῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
Μυούς τε καὶ Προϊήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
κηται, κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
ζομεναί, Φάκαα. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφι δὲ 15
ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
Ἐρυθραῖοι κατὰ τὸντὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ’
ἑωυτῶν μῶνοι. οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες 20
γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Linguâ autem non utuntur eâdem, sed quatuor mo-
dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eâdem. Istae
vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
monis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante
nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
thraei eâdem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab
aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὅρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτῶν
 νησιώταις ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθηναί,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ σῶμα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰωνες κεκληθῆναι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοι αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφείων αὐτῶν, τῷ σῶματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*] non aliam ob causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum omnium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ionicus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant appellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaudebant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶσι ἄλλοις 15
 Ἴωνιν. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμῶι μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χω-
 ρῆς Δωριεῖς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, φυλάσσονται ὦν μηδαμῶς ἐσθέξασθαι τῶν
 προσείκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφείων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαι τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπέλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατίθεναι τῷ θεῷ. αὐτὴ ὦν Ἀλι-
 καρνησεύς, τῷ ὄνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία προσ-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere:
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communione excluserunt. Nam quum in ludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui adaperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spreta lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νῦν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζημίην ἐπέθηκαν. Δωδέκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκειον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατὰ πρὸς νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκα ἐστὶ μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ,
Αἴγιρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰεναός
ἐστὶ, ἀπ' οὗ οἱ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ σῶμα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλική, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρίες, καὶ Ὠλένος, ἐν τῷ Πεῖρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluderunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταίεες, οἱ
 146 μῦνοι τούτων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δώδεκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. του-
 τέων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δώδεκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνές εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιόν τι γεγονάσι, μωρὴ πολλή 5
 λέγειν τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μῖξα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχονται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοί, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί, καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαυριοί, 10
 ἄλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμεμίσχονται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανίου τοῦ Ἀθηναίων ὁρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων, οὔτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quā nimirum de caussā etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

72, 57.

ἤγαγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Κασίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν Φόρον αἱ γυ-
 ναῖκες αὐταί, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ἔρκους
 ἐπήλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνύματι βῶσαι τὰν
 ἑωυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνείκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων. ἔστωσαν δὲ
 καὶ οἱ καθ'αυτῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne umquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthi filio; alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini
 Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μῶνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χώρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Πρῶσι-
 δέωνι Ἐλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλῃ ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πόλιων Ἴωνες, ἄγεσκόν ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μῦθαι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς ταῦτ' ὀρτάματα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνίς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιόρεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrionem
 spectans, communi Ionum consilio Neptuno Hel-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νισ· αὐται ἑνδεκά Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
5 γὰρ σφειὼν παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
καὶ αὐται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ αἱ Αἰο-
λέες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνων Ἰώνων, ὠρέων
δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
Αἰολεῖς. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσωθέντας, καὶ
ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ οἱ
Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
5 ὅρτην ἔξω τείχεος παινεμένους Διονύσω, τὰς πύλας
ἀποκλησίαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
των Αἰολέων, ὁμολογῇ ἐχρήσαντο, τὰ ἔπιπλα ἀπο-
δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλυπεῖν Σμύρνην Αἰολεῖας. ποιη-
σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδειλόντό σφειας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
hae sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
una enim eis adempta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
enim et hae civitates duodecim, in continente om-
nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*.
vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
rant, patriâque fuerant pulsî, intra urbem suam rece-
perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra-
faciebant, oclusis portis urbem tenuere. Dein suc-
currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeol-
ensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

- εἰδὲκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολὺν- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίσθαι γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἠδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκείται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδὲ κοινῇ Ἴωσι
 ἐπέσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 προησόμενα,) εἵλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se disperititae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hac enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Leshum incolunt; nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini.
 In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes,
 nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Iones sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec consiciebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

τῷ ὀνόματι ἦν Πυθέρμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλλόμενος, αἷς αὖ πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιωτῶν, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑωυτοῖσι χολήων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὡς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξε σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰωνῶν τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πνιθηκοντέρῳ ἄνδρα, αἷς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πθηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἔπιμ-
 πον ἐς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 ὀνόματι ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „αἷς αὐτῶν οὐ περιοιζομένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες εἶντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocacensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* nequitiam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἐαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδειςά κω ἀνδρας τοιούτους, τοῖσι ἔστι χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδοδεγμένοι, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. ταῖσι, ἢ ἐγὼ
 „ὕγιαίνω, οὐ τὰ Ἴωνων πάντα ἔσται ἄλλοιχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήια.“. Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγοράς κτησάμενοι,
 αἷψα τε καὶ πρῶτον χρεώνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἑώτασι χρῆσθαι, οὐδὲ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροῖ- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆν ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζεω, ἀπήλαυνε αὐτὸς εἰς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, quinam homines essent Lacedaemonii,
 quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ re-
 spondit: Numquam timui tales viros, qui in medio
 oppido locum habent designatum, in quo con-
 gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
 cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
 his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
 confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodiā
 Tabalo traditā, homini Persae, et auri transferendī
 curā, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctyae commissā, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλων οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βακτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχέ τε στρατηλατεῖν αὐτοῖς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπει στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπῆλθε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβάς δ' ἐ-
 πὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικουροὺς τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἐπειθε σὺν ἑαυτῷ στρατεύεσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπέλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐπεὶ πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινο-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adfirmere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,*

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀριστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γὰρ 5
 „μοι νῦν γε Φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιοτο· ὡς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἔοντα σέ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θωυμάζω εἴ μοι ἀπεστᾶσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἶρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρᾶίω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης, ἀναμάστη-
 „τον εἶυσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἐστειώτων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παριόντα Πακ-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
 Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. *Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius*

75, 73.

- „τύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐταῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἅπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιθῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοδόνους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπέτιθέτο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρῆβῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἂν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνη,
 5 οὐκ ἀναπέσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.) Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasisent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἢ τὸ παρὲν ὑπεκδράμωσι,
 ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κύρος δὲ
 ἡσθεὺς τῇ υποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πεί-
 θεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά
 οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖστος ὑπετί- 10
 θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
 τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτῶν
 157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν πρὸς ἑαυτόν. Ὁ
 μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπῆλαινε ἐς
 ἡβια τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχού εἶναι
 στρατὸν ἐπ' ἑαυτὸν ἰόντα, δίσας ὤχετο Φεύγων ἐς
 Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
 δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς
 οὐκ εὖρε ἔτι ἰόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι,
 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολάς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* ad-
 monitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et
 vocato ad se *Mazari*, homini *Medo*, dat mandatum,
 ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caete-
 rum alios omnes, qui cum *Lydis* contra *Sardes* mili-
 tassent, sub hasta venderet, ipsum autem *Pactyan*
 utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille man-
 datis ex itinere datis, *Persarum* in sedes properavit.
Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exer-
 citum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam
 capessivit, et *Cymen* pervenit. *Mazares*, cum proba-
 bili parte copiarum *Cyri Medos* adversus *Sardes*
 ducens, ubi *Pactyan* non amplius *Sardibus* invenit,
 primum *Lydos* coëgit *Cyri* mandata exsequi: cuius
 mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέων· ἐκ τούτου δὲ καλευσμενύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν διαίξαν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τούτου ἐπέμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πакτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνώσαν, συμβουλῆς
 περὶ τοῦ θεοῦ ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τῷ μαντήσιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰανὲς τε πάν-
 15 τες καὶ Διολῆες ἐώθεσαν χρεῖσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες αὖ οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρώ-
 τούν· περὶ Πакτύην ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαρῆσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφί ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐφάνετο, ἐκδιδόναι Πактύην Πέρσησι. “ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπεπεχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόκει.
 ὀρμηθέντος δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδῃ, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 cumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaci quaesive-
 runt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως· ἐς δὲ, τὸ
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τὰδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαίτεονται, προσῆναι Κυμαίους 5
„καλεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὴν σφί χρησμὸν ἔφαινε, καλεῦν ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίησε τὰδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:

θαῖς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν
 τῷ νηῷ. ποίοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσαν δὲ τὰδε· „Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ὦ ναῖ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „βοηθείς· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὐτὶς ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἐωυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγε-

circa templum circummeans, passeres disturbavit
 aliisque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 spondit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen cum
 misserunt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσῳ δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησσό-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χώρος τῆς Μυσίας, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρω ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το. θεῶν οὐδενὶ, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἰσῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χάρις ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Lesbum missâ, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molâ ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progeniuit ager, id ab omnibus

ἐξέδοσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
 τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
 Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
 5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιούμενος τῷ στρατῷ Μαγνησίην
 δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νῦσῳ τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος 162
 τῆς στρατηγίας, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ
 Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνέμω τραπέζῃ ἔδαισε,
 ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιλιήν συγκατεργασάμενος. οὗτος
 5 ὡς ἤρ' τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὥς ἀπί-
 κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλεις χώμασι ὅπως
 γὰρ τειχέρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς
 τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
 Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
 eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prie-
 nenses quidem devictos sub corona vendidit; Maeandri
 vero campum universum incursans, itemque Mag-
 nesiam, exercitum praedā ditavit. His autem rebus
 gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
 Asiā successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
 qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
 ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
 praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
 rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggre-
 ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
 muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
 aggribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
 pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὔτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι
 Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὔτοι εἰσι οἱ
 καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι
 καὶ ἑκατὸν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖες
 οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτὰ σφεας ἐκλι- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅπου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φω-
 καῖεας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ-
 ξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεύχεος οὐκ ὀλίγοι σταδίοι εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
 qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et quā
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiā, pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et *Arganthonius*
 quidem dedit: nam circuitus muri haud pauci sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὴ τείχος 164
 τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
 γος ὡς ἐπῆλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτούς,
 προῖσχύμενος ἔπεα „ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
 5 „Φωκαίees προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
 „ψαι, καὶ οἶκημα ἐν κατιῶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαίees,
 περιμηκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
 „λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
 „ἐν ᾧ δὲ βουλευονται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέ-
 10 „λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δ' Ἄρπαγος
 ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως
 „δέ σφι παριέναι βουλευσάσθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω-
 καίees ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρους,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
 que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igi-
 tur modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
 pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
 tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
 Phocaeenses vero, acerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, *ac deinde re-*
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
 labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
 pagus, *probe quidem se nosse*, ait, *quid essent fa-*
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
 Harpagus, Phocacenses interim deductis actuariis
 quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἐπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφὶ Χίοι τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ἀνα-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀπκλήισθῃ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθό-
 νιος δὲ θηρικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

monari poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 gines ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuam Persae tenuerunt. (165.) Con-
 stituerant Phocaeenses a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque se ipsorum insulae mercatu excluderetur,
 super haec in Corsicam [*Cyrnum* Graeci vocant] Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthomius vero illo tempore e-
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς ταῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατὰρας
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἐσωτῶν τοῦ στέλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύθρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „ μὴ
 15 „ πρῶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρῶν ἢ τὸν μύθρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι. “ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεος τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· Ψευδορκοὶ δὲ γε-
 νόμανοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, αἰρθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκεον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιόικους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῶ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e mari emersisset*. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatiis ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in Corsicam pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγω χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νησὶ 5
 ἐκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαεῖς πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ὄντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμιογόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεΐη τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἀχρηστοὶ ἀπεστρά-
 φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίνην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃν οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγαν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, detontis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam vecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhegium navigarunt. (167.) Hominum vero, quid navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginienses et Tyrreni, quam ipsi, ceperant; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίεις καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἐπιμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσιν· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοιοῦτω μὶθῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὁρμεώμενοι, ἐκπῆ-
 15 σαντο πάλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Τέλη
 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νιῆτῳ μαθόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quacsituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

ὁ δὲ τούτοις καὶ Τηίοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφεων
 εἰλαχώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἷχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηκίης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδῆρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηκίων ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροῖσι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μῶνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι; ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγῃ,
 κατὰπερ· οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰχμηταί, ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι, καὶ τὰ ἐπιτάσσ-
 ομένα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
 Teii Abderam habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

είρηται, αὐτῶ Κύρῳ ὅρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχὴν ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὡς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἄρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐταῖς
 ἔδωκαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βίαντα ἀνδρᾶ Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην· τῇ εἰ ἐπιβόντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονεῖν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ἐς ἐκέλευε „κοινῶ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀρχόντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπάσῃων
 „μαγίστην νεμομένους, καὶ ἀρχοντας ἄλλων· μένουσι
 10 „σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἐτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionía* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tingentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-
 nensem* audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Graccorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-
 diniam* navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 cōpderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionía* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

„ἐσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διαφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρῶν ἢ διαφθαρῆναι Ἴωνιν, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκασθεν γένος ἔοντος Φοίνικος· ἐς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἴωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκισμένους, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατὰπερ εἰ δῆμοι εἴεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἴωνιν, ἐποιετο στρατήν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπικυμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ὄντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελεῖον.

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniā subactā *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeo- lenses secum ducens. CARES, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minot* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
ἀτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
10 εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεια
λόφους ἐπιδέσθαι Κᾱρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
15 τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὄχανων
ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρε-
σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ
20 δὲ, τοὺς Κᾱρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεὺς τε καὶ
Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igi-
tur multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et feli-
citate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
gererent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
insulis sunt eiccti, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὥς κασιγνήτοισι εἶναι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεαὺς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι δὲ, ὄντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοὶ, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at Cares ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen,
 priscum Iovis Carii templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) Caunii vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ
καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξενικῶν, μετέπει-
10 τα ὡς σφι ἀπέδοξε, (έδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καῦνιοι
ἠβηδόν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρῶν τῶν
Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξени-
κοὺς θεοὺς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τὰρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
δων, Σαρπηδόνας τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στα-
5 σει Μίνως, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
et amicitiam catervatim ad compotationes convenient
viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius tem-
pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
iuvnesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιάτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τὸ περ τε ἠνείκοντο οὐνομα, καὶ ἰο νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι· ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδὼνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνα χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νέμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρεώνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc *Lycii*, finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenaei, *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis alijs hominibus commune: sed ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρώθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γὰρ γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νεό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστος, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἅτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀσπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης εἰς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης
δὲ ἐκ τῆς χειρσονήσου τῆς Βυβασσίνης, εἰούσης τε πά-
σης τῆς Κνίδης, πλὴν ἐλύγης, περιρρόου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορῇν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
noto, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
sia peninsula, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

○

χει' τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θαλάσσαν) τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, εὐὸν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὅσῳ Ἄρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλάμενοι νῆσον τὴν χάριν
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσα σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χάρις ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γὰρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θραυσ-
 μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χαῖ' ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μήδ' ὀρύσσετε·

meridicm, mare quod ad Symen et Rhodum est.
 Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
 stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
 tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
 agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
 rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
 nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
 bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
 occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
 nerantur et alia corporis membra et maxime oculi
 corum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
 ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
 runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
 ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφείας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175 Πηδασέες οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαίαν· τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκιοις, ἡ ἱερεῖη τῆς Ἀθηναίης πῶγωνα 5 μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρὴν ἀνδρῶν μούνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω, καὶ πηγήματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λύδη. Πηδασέες μὲν νυν χρόνον ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε 176 ὁ Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ὑπεξιώντες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.
Quo accepto responso, Cnidii a fortiendo destitit; et Harpagus, cum exercitu advenienti ultro sese, nullā pugna, dediderunt. (175.) Fuere autem Pedasenses, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, exceptos foemine Minervae ingentem emittit harbam; quae res illis tribus separatis temporibus accidit. Hi soli ex omnibus Gariam habitantibus Harpago aliquamdiu resistere, et plurimam illi molestem erant; quum montem, cui Lida nomen, impio munissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) Lycii vero, ut in Xanthium campum Harpagus promovit exercitum, eductis topiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimen edidere: Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν ἐς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπέξελθόντες ἀπέθ-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδῶκατα 10
 ἰστιάων, εἰσὶ ἐπὶ γλῶσσε· αἱ δὲ ὀγδῶκατα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τηλικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο·
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω.

177 ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστροφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτῶν.

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate Xanthios se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, ut-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo pot-
 tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam Caunus
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae Cyrus ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλείω παρήσομεν· τὰ δέ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγήτοτά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σεν, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίνου
10 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῶσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας εὐῶσα μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐῶσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄσπερος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο
κάλισμά τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τὰ Φρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mistens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos præteribimus: quæ vero plurimo cum labore
gessit, quæve prae cæteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* Cyrus adgressus est.
Sunt autem Assyriacæ quædam aliae urbes insignes multae,
tamen clarissima omnium et munitissima, quæ post
Ninurum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

θία τε καὶ εὐρέα καὶ πλήη ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πήχεων βασιλείων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίῳν πήχεων. ὁ δὲ βασιλεὺς πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δ' ἂν
 με πρὸς τούτοις ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀνασιμώβῃ, καὶ τὸ τείχος ὅντινα τρόπον ἐργάστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκυσάντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοις. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλὰ μὲν διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δευτέρα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχους 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἀλλήλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἐλ-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphaltō calidâ utentes,
 et triccsimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vèro
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίππων περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεσταῖσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκειαί πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἐνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὔνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδῶι πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τὸς εἰς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρώπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεια
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὔνομα ἔστι Εὐφράτης. ρέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος εἰς τὴν Ἐρυ-
 θρῇ θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας εἰς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἰ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita Babylon est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplus et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἱμά-
 σιῇ πλύνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκιῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὲ ἂν
 ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἱμασίῃ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τσαῦται ἀριθμῶν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεια, φέρουσai καὶ αὗται ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὲ τὸ τεῖχος θάρσει
 ἐστὶ. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶν τῶν
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τεύχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 φάρσει ἑκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
 Poteras ei ἐν τῷ ἐν suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique fir-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque di-
 ctæ sunt viae ad lineam directæ, quum aliæ, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quatuor
 quæ harum viarum apertæ sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portæ minores, totidem numero quoque
 viae sunt: atque etiam hae portæ ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔον, δύο σταδίων πάντη, ἔον τετράγω-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 ταύτῳ, μέχρις οὗ ὀκτῶ πύργων. ἀναβάσις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεπαίηται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γαγῇ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεισι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κεῖται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεναι χου-
 ραῖ. ἀγάλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 οὐκ οὐδὲς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὡς

in alterâ , Iovis Belî templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ὄντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες.
 τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ δὴ ἐκεῖβι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν
 εἰς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυ-
 κίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ αὖ
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε δὴ
 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἕως ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνῆα
 ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσή, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ, ὥς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventilare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patari in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βαμὸς ἐστὶ χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βαμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βαμοῦ οὐκ ἔστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βαμοῦ καὶ καταγίγουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἑταίς ἑκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὶ τὴν ὀρθὴν ἀγω-
στῇ τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρυσὸν ἐκείνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηχέων, χρύσεος,
15 ἀνδρὸς. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Τασσάπεις ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Σέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοιτα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλὰ.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complura
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ εἰώθει ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὐνομα ἦν Νίτακρῖς, (αὕτη δὲ συνετωτέρῃ γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγγέλλομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi ab *Assyrii Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ρέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
10 τοῦτον, ἀνωθεν διαώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
σκαλὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμῶν τῶν ἐν τῇ
Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν αἱ αὖ
κωμῶνται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν

Ar 265 ἐν ταύτῃ κώμῃ παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
ραι παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
ματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
ἰλλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
εἰνέουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
ἰρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιῶσα
ἵ τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

item fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
is, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
mpiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici-
en est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
in Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
erem ad utramque fluvii ripam adgessit miratu-
rum, quum latitudinis caussa, tum altitudinis.
Ige vero supra Babylonem alveum effodit reci-
deso lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
rudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
furiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἳ τὰ τεῖχά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πάντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χαλκῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοβέητα· πρότερον δὲ εἰσέειν οὐκ ἔμελλε.
- 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὐνομα ἦν Νιτοκρίς, (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀξασα,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπῆρξαμαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ἐρῶσα ἀρχὴν μεγάλην ἔειν καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα αὐτοῖσι αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νινον, προεφύλαξάτο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν·

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

10 ῥέοντα πρότερον ἰδὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 τούτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκαλιὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμῶν τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θάνατος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιῶσα
 εἴκοσι τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 cepts diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χί-
 λια τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὤρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασθ.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρωτα ταῦτα, τὴν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρύγμα πᾶν ἔλος· ὥς ὁ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος· καὶ οἱ
 πλοῖοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλοίων 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρην-
 θήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐούσης δύο Φαρσίων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior fluere flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit : quib-
 us tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλύτερον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τὸδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὠρυμκτο, ἐκτρέψατα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπέξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχει· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γεφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidem caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos excindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μαλίβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λωνιοί· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχ' ἐν λίμνῃ πλήρης
 ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχ' ἐν, ἔλος
 γενόμενον, ἐς δέον ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺν
 187 τῇσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτῇ
 βασιλείᾳ καὶ ἀπάτῃ τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιτολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdum quotidie tigna quadra-
 ta intendeantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exerceant. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Sr

- γοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἘΜΕΥ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗΙ ΧΡΗ-
ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΘΕΑ
ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗΙ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρείων πε-
ρῆλθε ἡ βασιλιή. Δαρείω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκει εἶναι
τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μὴδὲν χρεῖσθαι καὶ χρημάτων
κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χαήμα-
τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τὰδε·
ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΑΗΣΤΟΣ ΤΕ ἘΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἴ-
20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩΙ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pec-
uniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
dem reperit nullam, sed cadâver, et aliam inscriptio-
nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
ET TURPI LUERO INHIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS
Herod. T. I. P. I. P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τὸννομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος· τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπειψή- μένου πολλὰι κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- 10 μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἀν' ἐλαύ- 189 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥεεὶ δὲ διὰ Δαρδανείων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανείων. Δαρνίων *for*san.

NON APERUISSSES. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὠπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦ-
 ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἑπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειρᾶτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὕτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρει τὴν στρατὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτένας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Cyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: coque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν Θερσίην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώσυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαυρ' ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἐτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἐθνεί ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ζαντο σιτία ἐτέων κάσπα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀποοίησι
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et *Baby-*
lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt *Babylonii*; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum *Cyrum*, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at *Cyrus*
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπέβηκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἕτερα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγα-
 γὰν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφράτηα ποταμοῦ, ὑπονεοστηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μπρὸν μάλιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20 Κύρου ποιεύμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληίσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασῖας ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25 ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος, ὥς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispositi erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur hominis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut animadvertissent Babylonii quae Cyrus instituebat, sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscendissent secundum utramque fluminis ripam ductas, veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant extremae urbis partes, qui mediam Babylonem incolabant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γάρ σφι εὐῦσαν ὀρτὴν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀεαίρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαεαίρηται, πάρεξ τοῦ Φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἀρχε-
5 δωδέκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσαρας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρ-
χὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήῃν κα-
10 λέουσι, ἐστι ἀπασίων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείας

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per
id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem
verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum
capta est Babylon.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*,
quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno
Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa
terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum
eius, in certas partes est distributa. Iam quum in
anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit
eum Babylonica terra; per octo reliquos menses, tota
reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem
possidet opum totius Asiae: et praefectura huius re-
gionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectu-
rarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεον χοίνιξ, τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδῆ, παρέξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλια καὶ μύριαι.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἰκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσούτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εἶναι ἀτελεές, τοῖσι κυσὶ προστετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βάβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ὄντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν
 ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφειν τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀροόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choeniciis Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum ſolebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Intlicorum tantâ alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in plauticâ siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylonî impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidam ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seget.

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος αὐτῷ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
 5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος εἰς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
 λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήϊσι ἀρδόμενος· ἡ γὰρ Βαβυ-
 λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
 εἰς διαρύχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διαρύχων ἐστὶ ἡ συ-
 πέροτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
 10 δὲ εἰς ἄλλαν ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτη, εἰς τὸν Τίγριν,
 παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρίων αὕτη ἀπα-
 σέων μακρῶν ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
 πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
 ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπλον, οὔτε ἐλαίην.
 15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
 ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποθίδοι· ἐπεὶ δὲ
 ἄριστα αὕτη ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τρηκόσια ἐκφέρει. τὰ
 δὲ φύλλα αὐτοῦ τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet; sed manibus hominum et toHenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σπασάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος· μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπικ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σπασάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25
 πεδῖον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκίων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροις τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τε σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηνες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex millo et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 sicum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturam *pal-*
ma sese insinuans, nec decidat fructus palmarum. Nam eu-
 lices in suo fructu generant masculae palmarum, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ αἰπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔόντα κυκλοτερέα, πάντα σκυτῖνα.
 5 ἔπειαν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσονται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐοάφρος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπῖασι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἑστειῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
 post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
 visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
 utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
 cuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
 licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
 salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
 secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
 nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
 star rotunda facientes navigia. Tale navigium, mer-
 cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
 permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
 vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
 remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
 remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέεσσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέονται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκρήρυσαν τὰς δὲ διΦέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνα τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διΦερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐστῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκεί λινέῳ καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.
 (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lincâ, cui aliam superinduunt

να ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος,
 ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τήσιν ἐμβαάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτρῃσι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγῖδα δ' ἑκά-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπίσημου οὐ σφι
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄριστις
 περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστήσονται. ὁ μὲν σοφῶτα- 196
 τος ὁδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἐνέτους πυνθάνομαι χοῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτους ἑκάστου ἐποιέετο τὰδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
 5 θέναι γινοῖατο γάμων ὥραϊαι, ταύτας ὅκως συναγά-
 γοιεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· περίξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὁμίλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον, πηρήϊή, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικῆσει. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωλέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴ-
 δεος μὲν οὐδὲν εἶδοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχρὰς παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χροτον χρυσίον λαβὼν, συνοικεῖν αὐτῇ· ἐς ὃ τῶ τὸ 20

ihī eas vītorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datā, aliam proclamabat, quae huic ve-
 naustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloniis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alteram superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ἐλάχιστον ὑπιστάμενον προσέκτετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐειδῶν παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφαι τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρεις ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτε βούλοιτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἔξην, οὐδὲ ἀνευ ἐγγυητῶ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἢ μὴ συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἀγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφοροῖατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἔξην
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλούμενον ὅτε
 30 σθαι. ὁ μὲν νῦν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν·
 μέντερι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήσασθαι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πέλιν ἀγῶνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 ginem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentare. Licitum
 vero etiam erat, homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 addicerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφραθήσαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σφί-
 Φή ὁδὲ ἄλλος σφί νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι.
 προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσσυ, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκδυγόντα. στήνῃ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφί ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρῃται ἥτινα νοῦσον ἔχει. Ταῦτα δὲ σφί ἐν μέλει.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὅσακις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἵζει· ἐτέρωθεν δὲ ἡ γυνὴ τὸ αὐτὸ τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (97.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntēs igitur
 consulant huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin cum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὁ ἄνθρωπος δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφότεροι·
ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἀψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταυ-
τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλων- 199
ίοις ὅδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰζομένην εἰς
ἱερὸν Ἀφροδίτης, ἅπασι ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξικύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
μάρῃσι ἐλάσσασαι, πρὸς τὸ ἱερὸν ἐστάσι· θερραπήν δὲ
σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῖνες ποιεῦσι ὥδε.
ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος, πολλὰι γυναῖκες· αἱ
10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
δὲ διέξοδοι πάντα τρέπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
quod *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
plaustris vectae in camaris stant ad templum, et in-
gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξίοντες ἐκλέγονται. ἐνθα ἐπεὶ αἰ
 ἴσθαι γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλεῖ-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγας
 ἐστὶ ὅσον ὧν οὐ γὰρ μὴ ἀπόσῃται· οὐ γὰρ οἱ θεοὶ
 ἐστὶ γίνεται γὰρ ἱερὸν ταῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐκ τῶν
 οἰκίᾳ καὶ ταῖσι τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δόξῃ
 ὥς μιν λάμβαναι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὸς τε ἐπαμύνονται
 καὶ μεγάλας, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἀμύ-
 ροι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δύνα- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ, cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei proiicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylytta deam, ut tibi adsit, precor.* Mylytta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque fuerit, nefas est mulieri eam relicere; fit enim sacra pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito redeunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μέναι τὸν νόμον ἐκπλήσσαι· καὶ γὰρ τριέτηα καὶ τετραέ-
 τεα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατρίαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθύς
 μῶνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνῃσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, 201
 ἐπιδύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέρην τοῦ
 5 Ἀράξει ποταμοῦ, ἀπέναντον δὲ Ἰσσηθόνων ἀνδράων. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullā re
 aliā, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*. hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupidus *Massagetarum* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάβη πα-
 ραπλησίας, συχράς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ρίζας τὸ θέρους ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρπούς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 Φορβὴν κατατίθεται ὠραίους, καὶ τούτους σιτέσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα, καρ-
 πούς τοιούτους τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε αὖ ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσονται,
 κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφρα- 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατάπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς δ' ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges autem arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore incbrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοιδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιηνῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερεύ-
 γεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλην ἑνός, ἐς
 20 ἑλέα τε καὶ τενάγρεα ἐκδίδου. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθύς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐωυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
 τυγχάνει εἰούσα. Ἡ δὲ Κασπίη, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐαυ- 203
 τῆς εἰούσα μῆκος μὲν πλόου, εἰσεσίῃ χρησμένῳ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit
 autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes
 ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit.
 Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia,
 uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus
 in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus
 vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phoca-
 rum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo
 obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsi-
 stit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reli-
 quo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci na-
 vigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlan-
 ticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum
 sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem
 aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὐρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἐωυτῆς, ὅκτω ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλῃ ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐωυ-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 ἀγρίας ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσθε
 ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐωστοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγερᾶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανία,
 204 κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

97, 6.

τέλλοντα, πεδίον ἐκδέχεται, πλήθος ἄπειρον ἐς ἅπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖσιν μετέχουσι οἱ Μασσαγῆται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γάρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλεον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δεύτερα δέ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη χάρ ἰθὺσις στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκείνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δέ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνάτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνειῶσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitici haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγέτων βασιλὴν, ἀπέπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλῳ οὐ προ-
 χῶρε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, ἐποίητο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατὴν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορῶμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομεύμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τὰδε. „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· σὺ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασιλεὺς τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβέλῃσεις ὑποθήκησι τῇσδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγέτων πειρηθῆναι, Φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „μὲν, τὸν ἔχουσ ζυγνὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμεῶν ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ρῶν ὁδὸν, διαβαίνει εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λευαι ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμέτερην, σὺ ταύ-
 „τὸ τοῦτο ποιεε.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσῶν τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προτίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ὁπότῃρα ποίει. τῶν δὲ κατα ταῦτ' αἱ γνώμαι συνεξέ-
 πικτον, κελεύνοντων ἐσδέκασθαι Τόμυρην τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρσῶν δὲ καὶ μεμφό- 207
 μενος τῇ γνώμῃ ταύτῃ Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίῃ τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρῶ σφάλμα ἐὼν οἰκῶ τῷ σῶ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.

„τα ἀχάρῃτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχην, οὐδὲν αὖ
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ'
 „ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἑτέρων τοιῶν 10
 „δε ἄρχεις, ἐπεὶ πρῶτον μάθῃς, ὡς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ἂν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκαίμενου πρηγματος τὰ ἐμπάλιν ἢ
 „οὗτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πελοπίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσηθείς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ἐπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχαῖς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσούτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκάνην, 20

CCVII. 6 seq. ἰόντα ἀχάρῃτα. τὰ ἰόντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re proposita con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regnā irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· ταῦτό γάρ ἀν-
 „ τίστημι ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάσ-
 „ ῃς τῆς ἀρχῆς τῆς Τομυρίας. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγη-
 „ μένου, αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κῦρον γε
 25 „ τὸν Καμβύσῳ γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάνας προελθεῖν ὅσον ἂν
 „ ἐκείνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποικύντας, πειρᾶ-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς. τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

*ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massa-
 getas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem
 priori oppono, victorem te continuo in medium
 illorum regnum ducturum exercitum. Sed, prae-
 ter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum,
 ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem
 referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo
 mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse
 quantum illi recesserint, ac deinde operam dan-
 dam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet
 quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum
 Persicorum sint insueti, et magnorum vitae com-
 modorum expertes; hisce hominibus, caesâ para-
 tâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri
 crateribus et farinaceis omnis generis cibariis lar-
 giter adpositis, epulum parandum est nostris in*

„τα, ὑπαλειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θαῖα πολλά, τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γινώμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὥς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχωρεῖ, κατὰ ὑπίσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθὲς τῷ ἑαυτοῦ 5
 παυδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθώῃ· ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniciant, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hac quum inter se oppositae essent sen-
 tentiae, Cyrus repudiâtâ priore, Croesi senten-
 tiam amplexus est, et Tomyri praedixit, ut retro
 cederet; se enim, trajecto flumine, illi occur-
 surum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in ma-
 nus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
 Massagetas minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθοῦ- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
 τοιήνδε. εἶδσκε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄραν τῶν Ὑστά-
 σπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμειος,
 ἐντὶ ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἴκοσὶ κου μάλιστα ἔτα.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κω
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 εἰδοῦ λόγον ἑαυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ εἶδσκε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μούνον, εἶπε· „Ὑστάσπες, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ἀτρέ-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exercitu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspiciere filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio, ex Achæmenidarum familiâ, filius natu maximus Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime annorum: isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens ætatem. E somno expectatus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:*

- „κίως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα”
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροισχομένῃ νυκτὶ εὐδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας” καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος 20
 „ταύτης οὐδεμὴν, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „τοῖνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποιεε ὅπως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.”
 210 Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων πρόφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σεν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληίῃ αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihique ante significant omnia quae imminet. Nunc igitur proximâ nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac. postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius causam cognoscam.
 (210) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, perituum, regnumque ipsius ad Darium transituum. Hystaspes illi his verbis respon-

5 δε· „Ω βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀπὸ Πέρσης γεγονώς,
 „ὅστις τοι ἐπ'βουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τὰ-
 „χιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐπαίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἀρχισθαι ὑπ' ἄλλων, ἀρχεῖν ἀπάν-
 „των. εἰ δὲ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „κώτερα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὅ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξια,
 ἦε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρου τὸν παῖδα Δαρῶν.

Κῦρος δὲ προσελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξει ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειψόντος δὲ τοῦ ἀρχοῦ,
 5 ἐπελθούσα τῶν Μασσαγетέων τριτημορίς τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis suis-
cent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Per-
sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
diturus.

(211.) *Cyrus* ab *Araxe* unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod *Croesus* illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad *Araxem* regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρά-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλυθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὐδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετῶν, τῷ συνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πυστα κήρυκα παρὰ Κυρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κυρε, μηδὲν ἐπαρῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπτα κακὰ, τοιούτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παῖδός τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραίνεσθης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδοὺς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτων ἀνενειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε ὡς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιαύτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὡς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra. impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplibilem, san-
 guine satiaturam. (213.) Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo*

Herod. T. I. P. I.

R

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρω. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κεί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γινόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπίσόντας τῇσι αἰχμῇσι τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειρίδιοις συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἢ τε δὴ
 πολλὰ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλῆσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίξθητο ἐν τοῖσι τεθνῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὖρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alii ἐναπῆκε.*

confluxit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremam vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interempta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive, in saccum de-*

κρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζῶουσάν τε καὶ νεκῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλαὸν δόλῳ·
 20 „σὺ δ' ἐγώ, κατὰ περ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃ τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρίσουσι, καὶ θάπταν ἔχουσι. ἵππεται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποί· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρίωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρίων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὡς δ' αὐτως τῶν ἵπ-
 10 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρακας περι-
 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμα καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consueverunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπί-
κονα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμῆσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς αἰμάξης, μίσγεται
ἀδεῶς. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν
οὐδέ τις· ἐπεὶ δὲ γέρων γένηται κάτα, εἰ προσήκοντες
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἀμα αὐτῶ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia. (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem duxit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scythae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pharetrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Terminum quidem aetatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum aetate provectus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τουςι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυβῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν ζώουσι
 15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθοοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
 μῶνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θεῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
 illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii haec est, deorum perniciosi-
 mo tribuunt perniciosissimum mortalium.

FINIS LIBRI PRIMI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπει θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιεῖσθαι. ταύ- 5
 τῆς δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης,

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aco-

103, 9.

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰαλέας ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηγασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2
βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρώτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἔδύνατο πυ-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, εἰ γενοῖατο
πρώτοι ἀνθρώπων, ἐπιτερχάται τοιόνδε. Παιδιά δύο
νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποιμένα τροφήν τινα τοιήνδε· ἐντεταμένους

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus
Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id
bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum ni-
mirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obti-
nuisset Psammitichus, *antiquissimos sese omnium
hominum esse existimaverant*. Postquam vero Psam-
mitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, qui-
nam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore
Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis
omnibus. *Psammitichus* autem, quum perquisitione
institutâ nullum exitum huius quaestionis, *qui-
nam essent primi hominum*, potuisset reperire,
tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens na-
tos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui
eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδένα αντίον αὐτέων μηδεμίην Φωτὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐωυτῶν κάσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγνέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τὰλλα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐπαίει τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδιῶν, ἀπαλ- 15
λαχθέντων τῶν αἰσήμων κυνημάτων, ἥτινα Φωτὴν ῥή-
ξουσιν πρώτην. τότε ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
χρόνος ἐγγέγονε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
τὴν θύρην καὶ εἰσὶντι τὰ παιδία ἀμφοτέρα προσπί-
πτοντα βεκόος ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20
πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
Φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
οὕτω δὲ σημῆνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κα-
λεύσαντος εἰς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκόος τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in solitaria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus, cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ianuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* clamabant, manusque porrigebant. Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti pucrosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτοι
 σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἑωυτῶν. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν διάσταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱεῶσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων ἕνεκα ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum causa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 convenient cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγεῖσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μούνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' αὖ ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15
γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὠρέων ἐς αὐτόν· ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρων ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5
δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτους ἐμβόλιμον ἐπιμβάλλουσι, τῶν ὠρέων ἕνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussa, intercalarem mensem coguntur adicere; Aegyptii vero duodecim menses trioenorum dierum agentes, singulis annis

- 10 σφι ὁ κύκλος τῶν αἰρέων ἐς ταῦτό περιῶν παραγί-
ναι. Δυώδεκά τε θεῶν ἐπανυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῖα ἔργω ἐδήλου οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτων Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνερθε λίμνης τῆς Μαιριος ἐόντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμὸν. Καὶ εὖ μοι ἰδόμεον λέγειν περὶ τῆς χά- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπικτητός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἔτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερῶν πλοῦ, τῆς περὶ ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἔτι τοιοῦδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιούτον.

Αἰγύπτου γὰρ Φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἔτι καὶ ἡμέρης ὁρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατέεις καταπειρητήρην, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκά ὀργυῖσι ἔσσει. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσούτου δη-
6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εἰούσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέας διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβανίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκά. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
*Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
plius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura* huius regionis, quae *Aegyptus*
vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam pe-
tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in
undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπο οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖσι μεμετρήκασι τὴν χώραν ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πῆναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὰν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγῃσι τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἐὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴ-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου 7
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ὑνδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σὴ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηναίων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δυώδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. ὑνδρος. *For.* ἔνυδρος. *Vulgo* omnes ἀνδρος, aquarum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui haud multum terrae possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga* triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti longitudo* secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viarum ei, quae Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 Φορον εὐροί τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν ταυτέων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ ἐς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ ἐς τὸν
 8 ἀριθμὸν τούτων. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στε-
 νή ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατίτταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαί ἐνεῖσι, αἱ ἐς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μίμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἰρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἑαυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο με-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse reperi-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

- 10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
τοῦτο μὲν νυν τὸ ὄρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
τῆς Αἰγύπτου, ὄρος ἄλλο πέτρων τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
ραμίδες ἐνέσι, ψάμμῳ κατελυμένον, τεταμμένον τὸν
αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
παλλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμε-
ρίων τεσσέρων ἀναπλέου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εἰούσα.
τῶν δὲ αὐτῶν τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἑδόμεόν μοι εἶναι, τῇ στενότη-
20 τᾶτόν ἐστι, διηκοσίῳ οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
ρος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλεύμανον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῇ
εὐρεία Αἴγυπτος ἐστὶ. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
πλοος ἐννέα ἡμερίων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίων ἑνὸς καὶ
 ὀγδώκοντα ἔοντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύ- 5
 πτου, τὸ μὲν παρά θαλάσσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλε-
 φαντήν καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κα-
 τάπερ οἱ ἱεεὶς ἔλεγον, εἶδοκε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπικτήτος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό
 μοι εἶναι κοτὲ κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quatenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingen-
 ta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσὸν τε καὶ Μαιάνδρου
 πρὸν ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείων. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἔontos πενταστέ-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστὶ. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἔontos μεγάλα, οἱ τινες ἔργα ἀποδείξαντες μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου ὅς τινος δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξείεις ἐς θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης. 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐστὶ
 χῶν ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὡς ἔρχομαι φράσω. μήκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
 Herod. T. I. P. I.

μὲν πλοῦν, ἀρξαμένω ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμοῦνται τεσσαράκα-
 τα, εἰρεσὴν χρεωμένω· εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμισυ ἡμέρης πλοῦν. ῥηχὴν δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θάλασσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐβελήσῃ ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ρέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δις μυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitatâ, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eâ consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius dici naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiâ influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

20 ἄν. καὶ γε δὴ, ἐν τῷ περὶ ἀναστεινόμενῳ χρόνῳ πρότε-
 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χρωθείη κόλπος καὶ πολ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλία τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι· καὶ ψάμμοι μῦθον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιδος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω ἐούσῃ τὴν Αἴγυπτον προσκειμένην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ Θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελάγγαίον
 τε καὶ κατεργηγμένην, ὥστε ἐοῦσαν ἰλύν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo mentem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἴδμεν ἐρυθροτέραν τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ραν τε καὶ ὑπόπετρον εὐῶσαν.

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τόδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ ᾔ-
σκειν ἔτα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκαταίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκόντες τά τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam :
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδι-
δοι ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτῳ,
τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
15 γὰρ ὡς ἕταιρ πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰ περ ἡ σφετέρῃ, ἔφασαν
,, Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
πεινήσειν. " τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς ,, εἰ
μὴ ἐβελήσει σφι ἕιν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
20 σθαι, λυμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται" οὐ γὰρ δὴ σφι
ἔστι ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφή, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
Διὸς· μοῦνον. " Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
πτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον etc. *Suspīcatus eram* καὶ μὴ ὁ ποτα-
μὸς τὸ ὁμοῖον etc.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur
terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius*,
nisi simul fluvius pari ratione magis magisque auge-
bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
quum audissent, universam Graecorum terram pluvia
irrigari, non fluviiis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, φράσω. εἴ σφι ἐβλήσει, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἔνεθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροιχομένου χρό- 5 νου ἐς ὕψος αὐξανεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκόντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μῆτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα, μῆτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὔτοι ἀπὸνητότατα καρπὸν κερμίζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρων ἀναρήγνυντες αὐλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε ἄλλο ἐργαζέμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτέματος ἐπέλθων ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, 15 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἑωυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii regionem illam incolentes? quandoquidem nec pluvia irrigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis hominibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos findendo, nec terram fodiendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore occupantur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑστὶ τὸ σπέρμα, ἀμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδυνήσας δὲ τῇσι ὑστὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπῆς λέγοντες τὸ
παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταρχημῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖναι· τὸ δὲ
ἀπὸ Θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαίαν τείνει αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρᾶ-
μαι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εὐῶσαν πρότερον χώραν. ἤδη γὰρ

XIV. 17. Pro ὕς αὖ ὑστὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοὺς
εἰ βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑστὶ in
βοῦσι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat: denique, postquam per suos [*ni. potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt *esse Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτον τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ εἰπεῖν) ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίῃ ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15 γεγενῆσθαι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἵεναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἴωνων καλεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο· προΐούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοί εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα- 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si ~~igitur~~ nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nugae egerunt, primos se hominum fuisse existimantes? Nec vero oportebat eos experimentum facere in puerulis, quemnam sermonem primum essent emissuri. Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta, quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus; postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra, multos quidem eorum in pristinis sedibus ~~manere~~, alios vero paulatim versus inferiora descendisse. ~~Quoniam~~ igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum. (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Iones non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι· οἱ φασὶ τρία μέρη εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφείας δει προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγύπτου μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκομένην, κατὰ πῶς Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσσυρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ αἰδᾶμεν οὐδὲν ἐν ὀρθῷ λόγῳ· εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universae terrae partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum. (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πίαν οὐρους. εἰ δὲ τῶ ὑπ' Ἑλλήνων νομισμένῳ χρη-
σόμεθα, νομιούμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμεν ἅπλῃ
Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαίρε-
σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπανυμίων ἔχεισθαι· τὰ 10
μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
μέσση Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
Κερκασάρου πόλιος ῥέει εἰς ἐὼν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
μὲν πρὸς ἧν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
νώβικον στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰδέα τῶν ὁδῶν τῷ
Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀναθεὶς φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἔξει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖραν τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido
tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν
 τὸ καλεῖται Σεβεντυτικὸν στόμα· ἐστὶ δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεντυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον· τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεαυτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λιος καὶ Ἄπιος, οἰκόντες Αἰγύπτου τὰ πρόσσυρα Λι-
 βύη· αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyces existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἔξεῖναι γένεσθαι.“ ὁ δὲ Θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φας „Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιθυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδόν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ Φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν.
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 ἔων, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ιστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ιστό-
 ρεον καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μόνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, *cur Nilus de-*
scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλό-
 • μενος μῶνον. τῶν ἡ ἐτέρῃ μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκὼν ἐπνευσαν, ὃ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἴτιοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσοῦτ' ὥς ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἐτέρῃ, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικαστάτη 22
 εἶναι, μάλιστα εἴηται. λέγει γὰρ δὴ αὐτὴ
 οὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὅς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδῶι
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. καὶ ὡς ὦν δῆτα ῥέει ἀν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέειν εἰς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷον τε
 εἶναι, ὡς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μὴ ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων ταυτέων θερμοί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ εἶναι· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὑσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχμίνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶναι

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἰόντες οὐκ ἀπολεί- 15
 πουσιν· γέραναι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὁσωνῶν ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχέται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 νίκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν εἶναι· Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν 5
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.

24 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληβεῖσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ Θέρεος. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλώσαι, πᾶν εἴρηται
 τῆς γὰρ αὐτοῦ ἀνχοτάτω ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἡν τινα, ταύτην οἶκός διψῇ τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλείονι λόγῳ δηλώσαι, ὥδε ἔχει. διεξὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλειυνῆς τῆς χώρας εὐσῆς, οὐκ ἐόντων ἀπ-
 μων ψυχρῶν, διεξὼν ποιεῖ οἶον περ καὶ τὸ θερος ὥστε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλνει γὰρ ἐπ' ἐαυ-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπῶθεί ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνεμοὶ, καὶ διασκιδάντες, τῇ
 10 κοῦσι· καὶ εἰσι οἰκώως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὅ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπείκειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πηϋνόμενου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνέϋτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἄτε ὑμένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ Θέρεος, τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενι, ἀσθενέες εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρός, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μούνος ποταμῶν ταῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρέει πολλῶ ὑποδέεστερος ἢ τοῦ Θέρεος· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μούνος πιέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis miscetur, quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον γενόμενα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἤλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστάσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἔστηκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἀν' ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἀνὰ τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἀνὰ τὸν Ἰστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὐρῆς δὲ περὶ, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπτέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei caussam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiemis,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo cum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐτὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος εἰδέναι αἰτρεκέως. ἔλεγε δὲ ᾧδε· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσὺν ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophii, alter Mophi nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἀνεμόν· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὡς ἐμὲ κατανοεῖν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ εὐύσας ἰσχυραῖς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτοπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethi-
 opiam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum repêr-
 cussionem, quippe quae montibus illidantur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accep-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντίς 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 -στέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 -γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥοῦ.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκελὶς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαίανδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 -λος. σχοῖνοι δὲ δώδεκά εἰσι οὔτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλώσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νήσον περιήρεει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὐνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. εἰκέευσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἕξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 hove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander;
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompsa. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavi-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀπαβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιή-
 20 σεαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες παλλαὶ εἰσι, οἵ
 ᾧ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβαάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσαι· καὶ ἔπειτα ἵξεαι
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερῶ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία Θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται,
 τοὺτους τε μεγάλως τιμᾶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὶ σφεας ὁ Θεὸς οὕτως
 30 κελεύῃ διὰ Θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἤξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo
 scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae na-
 vigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies
 peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post
 dierum duodecim navigationem ad magnum perve-
 nies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum
 dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In
 hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum:
 estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi
 Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum
 iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.)
 Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spa-
 tio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Ae-
 thiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλείῃ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέως Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τῇ
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὦν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes descenderant hac de caussâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiacis; rursusque aliud Marcae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδῶκε. ὡς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφείας θεοὺς πα-
τρῶους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τίνα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἀν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφείας αὐτοὺς τῷ Αἰθιοπῶν βασιλεῖ. ὁ δὲ σφείας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθιοπῶν· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρῶτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἦθρα μαθόντες Αἰγύπτια.
Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viâque cognitus est *Nilus*, ultra cum cursum quem

- τος. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἑλεφαντίνης πορευομένῳ εἰς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τούδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι ἑρῆμος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 εἰς λόγους Ἑτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ ὥς
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι εἰς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἑτεάρ- 5
 χον Φάσαι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vespérâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dic-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho*, rege *Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sunt cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se*
olim homines Nasamonas: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,*
ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent

- 10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ ὃν καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑαυτῶν, ὀφομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολέντος ἄκρης, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυν,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorumdam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρήμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρημον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἀνεμῶν.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρῃσι, ἰδεῖν δὴ κατε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκῶτα 30
 καὶ σφέας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπὶ τῶν
 ἐπὶ τῶν δένδρεων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφί ἐπιλήψιν
 ἀνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοῦς
 Νασαμώνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μώνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπὶ ὧν. Εἶπεν ὧν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino deserta.) Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum terram peragrassae habitatae: eaque traiectâ, pervenisse in eam quae feris referta; tum ex hac transisse in desertam, iter occidentem versus facientes. Postquam multum terrae arenosae compluribus diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando arbores, accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abduxissent: sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγας ἴσους, χροῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω·
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόντας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρεῖται· ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiciam, dixisse eum, *rediisse*
hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
giatores esse omnes. Nam vero fluvium illum praeter-
fluentem et Etearchus coniecit esse Nilum, at-
que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
mediam illam secans; et (ut ego conicio, ex manifestis
de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλήων στηλέων ὀμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτὰ δὲ ὁ 10 Ἴστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διαπάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀπο- 34 και. Ὁ μὲν δὲ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδείς ἔχει λέγειν· αὐοικήτας τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρημὸς ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ἑσσαν μακρότατον ἰστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴηται. ἐκ 5 διδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ἀφηνῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινάπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰσθμὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesiōrum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliæ, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι εἰς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τσαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλείστα θουμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πάντα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τού-
 των εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἔοντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ οὖσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις
 ἐστῆσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 10 ἔόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν
 κόκκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
 alia quaelibet regio : qua de caussâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρὰ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιέειν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἀναφανδόν· ἱράται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσενος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασῶν, τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἱκνέεται· Αἰγύπτῳ δὲ ὑπὲρ
 τοὺς θανάτους ἀνείσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκρίνεται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἢ δίαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριβέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζείας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἑῶσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἐκάστη.
 τῶν ιστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturâ
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptiis intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἑλλήνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διΦασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱερά· τὰ δὲ, δημοτικά καλεῖται.

- 37 Θεοσεβείες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νέκλυτα· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκεν· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρῶνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγνται σφι. Τραπέουσιν τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινὴν 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδήξια, i. e. dextre: ei dein ἐκρίττιμα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditie caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

τα οὐκ ἔστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὡς
 15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκηίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱερὰ πιστόμενα, καὶ κρεῶν βοείων
 καὶ χηνέων πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται παλλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδονται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 20 δὲ οὐ σφι ἔστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τραγούσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὄσπριον. ἱεῖται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέριος· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
 calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
 die lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
 que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
 finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
 Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
 sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
 et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
 exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
 Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
 que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
 crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
 vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
 esse legumen existimantes. Non est autem cuique
 deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
 princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίστανται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἴνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἣν καὶ μίσην ἰδῇται ἐπεούσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δί- 5 ζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἰσθῶν, καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήντος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων ση- μητίων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορεῖ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἣν δὲ ταυτέων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπά- γουσι. ἀσήμενον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπι- κέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρώπῳ τοιούτῳ.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἤδη κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explo- rat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacer- dos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et re- supinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiâ caudae pilos, an ha- beat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, dein- de inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου αὖ θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερίου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήνους δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν αὖ ἡ ἀγορῇ, καὶ Ἑλλη-
 νες σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ αὖ μὴ παρέωσι Ἑλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται
 δὲ, τὰδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλοι ἢ
 σφίσι τῷσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνῶν, καὶ τὴν ἐπί-
 15 σπείσιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus hos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 tacque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecan-
 tur, eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum atti-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου καφα-
 40 λῆς γέυσεται Αἰγυπτίων αἰδεῖς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἰσῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη πρὸς ἄλλο ἰσὸν σφι κα-
 τίστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπειὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγγνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμέλην· σκέλα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφύν ἀκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλάσιν ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατίστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπειὰν ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὶ πρὸς
 νηστεύσωσι τῇ Ἰσι, καὶ ἐπὶ κατεύξονται, θύουσιν τὸν βοῦν
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμούρης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ
τούτων, καταγίγουσι, ἔλαιον ἄθρονον καταχέοντες. προ-
ρηστεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
15 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
οὐ σφι ἔξιsti θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἰσιος. τὸ γὰρ
τῆς Ἰσιος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆιον, βούκερῶν ἐστι, κα-
5 τάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν ἕνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσει ἀντὶ τῷ στό-
ματι, οὔδ' μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὔδ'
10 ὀβελεῖσι, οὔδ' λέβητι, οὔδ' κρέως καθαροῦ βοῶς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαπτείοισι, τὸ κέρασ τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρα ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκε. ἔπεαν δὲ 15 σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς ἑκάστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμμένης νήσου. ἣ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἑννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βά- 20 ρις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, σύνεμα τῇ πόλει Ἀτάβηχισ· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἄγιον ἵδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ 25 ταῦτα δὲ τοῖσι βουσί καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποδνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νουμο-
 τίηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θηβαίος ἴδονται ἱερὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιὸς τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον κτείναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκتهται ἱερὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι. „Ἡρακλέα θελήσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεί
 τε λιπαρίην τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiâ
 sunt praefecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspiciere Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδιείραντα, προέχουσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑω- 15
 τὸν ἐπιδέξαι.“ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γαλμα ποικῦσι Αἰγυπτίωι· ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ' ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδ' σφι γῆν ἔπω- 20
 νυμίην ἐποίησαντο· Ἀμμουὶν γὰρ Αἰγυπτίωι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσιν Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ
 σφι ἱερεῖς διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἑνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες,
 κατὰ ταῦτο ἐνδύουσιν τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλῆος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλῆος, τὸν
 Ἕλληνες οὔδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλῆος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρύωνος γόνῳ τὸννομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλῆος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρύων καὶ Ἀλκμήη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δῶνος οὔτε Διοσκουρέων τὰ οὐνόματά φασι εἶδέναι,
 οὔδ' σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
 χεται. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero.* De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graccos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἶπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέης· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἕτερά ἐστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δώδεκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἁγίον· καὶ ὅδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισί τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

ποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὀκόςος χρόνος εἴη ἕξ, οὗ σφί
 τὸ ἱερὸν ἰδρυται. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμ-
 10 Φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυνθῆναι· εἶναι δὲ ἔτεα αἶψ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσιν, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν. δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱερὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ καὶ Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἐκτίσαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 ceps cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ δὲξά Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκπηται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύου-
 45 σι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστί, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στείψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ παραπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ καταέρχοντο, εἰς αἰκλὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφείας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπίστως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνηα ὁσὶν θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. Vulgo alii ὄων, praeter succ.

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequeuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, quum in *Aegyptum* venisset, co-
 ronatum ab *Aegyptiis* veluti victimam fuisse, et
 cum pompâ eductum, ut *Iovi* immolaretur: illum-
 que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
 ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
 bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

ναν βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 ἔοντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας Φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενόησιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τ᾽ ἄγαλμα, κατὰ περ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτε δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Practerea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in ho-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de caussa non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἵγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν Θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμᾶς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπὶ αἰπόβανη, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμί-
 γητο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰν ἡγήνται Θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἢν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοισι, ἀπ' ὧν ἔβαιψεν ἑαυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοισι) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive*: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluit. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

- 6 νέες, ἐς ἱερὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ἐκδιδόσθαι τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέσθαι ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὥς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῃ, τοὺς ὥς θύσαντες, πατίονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὥς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπεστιγνῆκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἔμοι μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πράπτεστέρος ἐστὶ λέγεσθαι. Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὕων τῇ
 Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' αὖν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere ux-
 orem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱρὰ θύ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου σταιτίνας πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσω, τῆς ὀρθῆς τῇ δορκίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, δίδοι ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διονύσω οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα κυ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφέρειουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσαν ἔον τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μῦθον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fin-
 gunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho*
 vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque
 suem ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam
 vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit
 auferendam. Reliquum vero festum Baccho, chorossi
 excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci.
 Loco phallorum autem alio invento utuntur; imagini-
 bus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos
 circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo
 minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia,
 sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes.
 Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκεῖ μοι Μελάμ- 49
πους ὁ Ἀμυθίωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδελφῆς,
ἀλλ' ἔμπειρος. Ἐλλῃσι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγεγόμε-
νοι τούτῳ σοφιστὰι μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
οἱ ποιεῦσιν Ἑλλῃνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
νόμενον ἄνδρα σοφόν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι,
καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
γῆσασθαι Ἑλλῃσι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπίσσειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
cognitum illud habuisse. Qui enim Graccos et no-
men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
circumfertur, *Melampus* instituit; et ab illo edocti
faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὲν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτα, ἢ ἄλλο κού τι νόμισαν.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκείει μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἔκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω εἶν·
 δοκέω δ' ὧν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. ὅτι γὰρ 5
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιους, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

cidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut ~~ante~~
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, ~~Cerberum~~

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
 λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασι
 10 θεῶν γινώσκων τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι
 ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
 τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐκύβοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
 ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτεταται, εἰ μὴ Λίβυες
 καὶ τιμᾶσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὅτι Αἰ-
 γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
 πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
 νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέως τὰ ἀγάλματα ὁρᾶ ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα ποιῶντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
 5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἕλληνας ἀπάντην
 Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὅλλοι. Ἀθη-
 ναίοισι γὰρ, ἥδη τρικαῦτα εἰς Ἕλληνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico autem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit: nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis acceperunt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρῆικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὦν ἡρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρῆικὴν οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρῆικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὅρθ' ἂν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑομέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρῆικῇ μυστηρίοισι δεδῆλται. Ἔθυσον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adrei-

- κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νερόμισται ἀρχαιοτά-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα“ ἀνείλε τὸ μαντήιον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε δ' αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τέ τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Græcis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud præter hoc erat. Consulentibus igitur *Dodonæ*
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Utere-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exsisterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

αὐκ ἤκιστά τε μέγα οὐ πρὶν τε καὶ χρεῖς, ὡς εἰσὶν
 λόγῳ. Ἡσιόδῳ γὰρ καὶ Ὀμηρῷ ἡλικίῳ τετρακαίδεκα
 ἔτι δεκάῳ μὲν προϋπάρχουσιν γενέσθαι, καὶ οὐ πλείονι 5
 οὗτοι δὲ εἰσι αἱ κρηναὶ θεογονίᾳ Ἑλλήσι, καὶ ταῦτα
 δεῦρο τὰς ἐπωνυμίας ὄντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέ-
 τρας ἀελέπτες, καὶ εἴσα αὐτῶν σκηναίαι. αἱ δὲ
 πρότερον παλαιὰ λεγόμεναι τούτῳ τῶν αὐτῶν γε-
 σθαι, ὅτερον, ἐμὲ γέ δεκάῳ, ἐγένετο τούτων. καὶ 10
 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἰσθίαι λέγουσι· τὰ δὲ
 ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσιόδῳ τε καὶ Ὀμηρῷ ἔχοντα, ἐγὼ
 λέγω.

54. Χρηστικῶν δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν
 Λιβύῃ, τοῦδε Αἰγυπτίῳ λέγον λέγουσι. ἔφασαν αἱ
 ἰσθῆες τοῦ Θηβαίου Διὸς „δύο γυναῖκας ἰσθίας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam.
Hesiodum enim et *Homerum* quadringentis annis
 me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt
 autem qui *Deorum generationem* Graecis condide-
 runt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et
 honores artesque distribuerunt, et eorum formas de-
 linearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse
 poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt.
 Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdo-
 tum retuli; quae vero deinde, ad *Hesiodum* et *Ho-*
merum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo oraculo
 apud Graecos (*Dodonaë*) est, tum eo quod in *Liby-*
bya. hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt
 mihi Iovis Thebani sacerdotes, duas mulieres, *Am-*
pli ministras, Thebis olim abductas fuisse a *Phe-*

βέων ἔξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην πηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱρέων ἤκουον· τάδε δὲ Δωδωναίων Φασὶ αἱ προ-
 μάντιες „Δύο πελειάδας μελαινας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δέ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάσθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χρεῶν εἴη
 μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesisset, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nossent, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

θείον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφεας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δαδωναίων
 δὲ αἱ ἱερίαι, τῶν τῇ προσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμηνία,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λαι Δαδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἐξηγαγον
 τὰς ἱεὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, ubi
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi esset,*

Φυκυίῃ Διὸς ἱόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφοπολεύουσαν ἐν
Θήβῃσι ἱόν Διὸς, ἔνθα ἀπίκητο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ οἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρωῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρώβη. Πελειάδες δέ μοι δο- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βαρβαροὶ ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι
φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπήν
5 Φωνὴν αὐδάσθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι
φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τὴν τρόπον αὖ πελειάς γε ἀνθρωπήν
Φωνὴν φθέγγαντο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore acdem Iovi statuisset: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λαιάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἢ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μα-
τηίη ἢ τε ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίησι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσια ἀλλήλησι τυγχάνουσι εὐῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιεῦμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμέτατα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἴσιος ἱερόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*),
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pa-
negrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. Isis vero graeco.

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ· πέμπτα δὲ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῇ· ἕκτα
 δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζωνται, ποιεῦσι τοιαύδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλὸν τι πλη-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστη βάρῃ. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλῆθος· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδοῦσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὰν δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινὰ πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχιρμύζαντες
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιαύδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τῶνάζουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter (Ceres)* est. Tertiam panegyryn in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πέλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρεῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοι-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀθῆρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ ἐς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται. Ἐν δὲ
 Βουσίρῳ πόλιν ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσί τὴν ὀρετὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὁσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτων ἔτι
 πλέον ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρῃσι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξένοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσιν πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρτῇ οὖνομα κέεται Λυχνοκαίη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσιν καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἵνεκα
 φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελεύουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιεῦσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερέης ὁ ἥλιος, ὁλύγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificiū caussā conveniunt, certā quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificiū, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helipolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷ ἄγαλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχωλὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἑτέρα αἰέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, εὖ ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὲ ὀλύγοι οἱ περὶ
 τῷ ἄγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηὲν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέωτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοις καρτερῇ γί-
 νεται κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 lignêâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram aedem
 est translata. Iam pauci illi, qui apud simulacrum
 relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rotarum,
 cui inposita est aedicula et quod ei inest simulacrum:
 isti vero, qui in propylaeo stant, hos non sinunt
 intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mori-
 untur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
 Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
 ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
 τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἕξαν-
 δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
 5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
 οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
 λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προσπόλους
 τρηχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
 τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
 10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
 τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱερὰ ἐστέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
 τοι θρησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
 ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
 negyryn hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
 Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
 tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
 aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
 stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
 dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
 tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
 male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
 In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
 Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
 ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
 concubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
 nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in
Herod. T. I. P. I. Y

ἐν ἱεροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλντοι ἐσέρ- 15
χονται ἐς ἱερόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ
ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ἐρη-
θων γένηα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὧν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεῖν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἄρεστά. Αἰγύπτιοι
δὲ θρησκέουσιν περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
καὶ δὴ καὶ τάδε.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ἑμυρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἐόντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφά αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
pecudes non esse facturas. Talia illi praetexentes fa-
ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέσθαι. τὰ δὲ καὶ εἶρηκα
αὐτῶν ἐπιφάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
ἀποδιδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
χὰς τάσδε σφὶ ἀποτελέουσιν· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
ἂν ἢ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδιῶν ἢ πᾶσαν τὴν
κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
15 ἰστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' αὖτ'
αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις
τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίῃ ἢν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν αὖ οἱ ἱερεῖς τά- 20
 ξονται. ὅς δ' αὖ ἴδῃν ἢ ἰσῆκα ἀποκτείνῃ, ἢν τε ἱκάν, ἢν
 66 τε αἰέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶ αὖ ἐτι πλείω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιάδε.
 Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτε-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλαν δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καί-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 multam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα,
πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
ἐν ὅτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
μόνας· παρ' ὅτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
στι πόλι. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλι
θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ αἱ
5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλάς καὶ τοὺς ἱρηκὰς
ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἰβίς, εἰούσας ἱρὰς,
ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέω ἔοντας ἀλωπέκων μέ-
ζοντας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sesc insinuanes per hominum intervalla, aut superne transsilientes, in ignem insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios. Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt corpus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae felles* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido, ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt: et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*. *Mures* autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin. *Ursos* autem, raros illos quidem in Aegypto, et *lupos*, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

- 68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετραπουν, χειρσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρέβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ 5
θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμῖς ἰδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηρίων οὐ πολλὰ μέζονα τίκτει καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ αὐτοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαὶ 10
δεκα πήχειας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὕδρ, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λόγον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodilorum autem haec natura est. Per quinque menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maiorem diei partem in sicco versatur, noctu vero in fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam serenum coelum et ros. Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus animalibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex omnibus item animalibus unum est quod superiorem*

- 15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρηκτον
ἐπὶ τοῦ σώτος. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὀξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διατταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνα καὶ θηρία Φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖον οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ προ-
κόδιλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ προκῆ 69
δεῖλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολέμιους περιέπτουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μαίριος λίμνην οἰκόντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues .
robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre
vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem
aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam prae-
stat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille
plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat;
atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-*
dili aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγῆνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἑκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθρα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσια ἐς
 τὰ ὅτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρήσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 Φαντίην πόλιν οἰκόντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μενοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασίῃσι. Ἄγραι δὲ σφίων πολ-
 λαὶ κατεστέασι, καὶ παντοῖαι· ἥ δ' ὧν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιοτάτη ἀπληγῆσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ δὲ νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inares
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

τον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει· ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νῶτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι· ἐπειὰν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ Θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱεοὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱεοὶ. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμὸν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέσμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergis, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem fefit. Crocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergis vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praelecturâ sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τω δὴ τι παχύ ἐστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ζυστὰ ποιέ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνὸρριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγήνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὀνόματι Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασί,
 ἐπὶ τὴν οἱ ἀποδάνη ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρέμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοκό-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιώτατος, καὶ τὸ μέγεθος. Τούτων δὲ λί-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsenses.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quinquen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

γούσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἱμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου κομίζων
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὡὸν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι· φέρειν
 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπειὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήσαντα τὸ ὡὸν, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὡὸς ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκειμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὸ αὐτὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων εὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλοι ἐόντες μικροὶ, δύο κέρατα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἀκρῆς τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσιν

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas *sacri serpentes*,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός· τούτου γάρ σφίς
 75 τοῦ θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱερούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα κη κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωρὶ δὲ ἦσαν
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδέεστροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· παλλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδῖον μέγα· τὸ δὲ
 πεδῖον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ
 10 ἔστι, ἅμα τῷ ἔασι πτερωτοὺς ὄφεις ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβεις τὰς ὀρνίθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτα

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλας πρὸς
Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τό- 76
δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου,
πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγας ὅσον
κρῖ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
ἀνθρώποισι· (διξαι γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες) ψιλὴ τὴν κε-
φαλὴν, καὶ τὴν δερὴν πᾶσαν λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν
κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
10 μέλαινα ἔστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
profitentur etiam Aegyptii, eā causā se hasce aves
in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
magnitudine quantā crex. Nigrarum scilicet, quae
cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
enim sunt *ibium genera*) haec capite et cervice totā
nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερίστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηραίων περὶ ἱρῶν εἰρησθῆναι.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκίουσιν, μήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέν-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῷ τῶν ἐγὼ εἰς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μῆκος ἑκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηράμενοι τὴν ὑγιάν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερίστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἶναι, ὅτι οὐ μεταλλάσσουν 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβαλῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad ΑἰΓΥΠΤΙΟΣ ἴσος quod adinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimā valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. ἌρτοΦαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιούντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστis ὀνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεποιημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐήναντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρτυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων, ὠμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἱροὶ
 ἀποδεύχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτούς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, ταῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει αὐτῇ νεκρὸν ἐν
 σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πη-
 5 χυαῖον, ἢ δῖπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ves-
 cuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturā et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσται
 „γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χορεύμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἐν ἐστί, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνηα
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰέδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθαυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰ-
 κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. Ἐν ἐστί ex coniectura, pro ἔστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὔνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
 linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μόνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νέωτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
5 ὑπανιστάται. Τὸδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρήνα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φοροῦσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γὰρ τὰ ἱερά ἐσφέρεται εἰρήνα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura simbratis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, neq̃ his induti sepeliuntur: ne-

Herod. T. I. P. I.

Z

Φικαῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εἰοῦσι δὲ Αἰγυπτίοις, καὶ Πυθαγορείοις. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοις εἶμασι θαφθῆναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδὲ ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μάλιστα καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ἔτεν ἐστὶ· καὶ τῇ ἑκάστος ἡμέρῃ γενόμενος, ὅτεοις ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ οὐκοῦν τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γενόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλεον 5 σφι ἀνέυρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώποις. γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὸ ἔοβαῖνον· καὶ ἢν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, 83 κατὰ τὰντὸ νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντική

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haecce: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακίεταί. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίε-
ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
κλέος μαντήϊόν αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. οὐ μάντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
κατὰ τὸντο ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἰητρι- 84
κὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μίης νοῦσου ἕκαστος ἰητρὸς
ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἰητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστῆασι· οἱ δὲ, κεφα-
5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
ἀφανέων νούσων.

Θρηνοὶ δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰς αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
vis; denique id, quod maxime omnium in honore
habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
guli sint medici, nec plura morborum genera unus
idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καὶ πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5 τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα- 86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5 ποιεῖναι τὸ ὄνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ὀνομάζειν. τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem, ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem discurrentes plangunt, succinctae, mammasque exserentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.) Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem* hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis adlatum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imitantia. Et praestantissimam quidem condiendi rationem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re *effari* nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius, quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

- δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 10 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχείοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξείῳ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρήν, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήσαντες δὲ αὐτήν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύουνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritā purissimā
 myrrhā et casia aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμῃ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδέξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργυῶσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακλήσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὁρὴν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεσίην Φεύγοντας, σκευάζουσι ᾧδε. ἐπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γνωμέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμώντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδύν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ἐπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eadem viâ retro

σῶ ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκαίμενας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξέϊσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἣ δὲ ἔχει τσσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέσμα μῦνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπειὰν
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι πραγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχυσίς 88
ἐστὶ ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφύεσθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπειὰν τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
ῶσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῖνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerus. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commacerata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιῶσι οὕτω τοῦδε 5 εἵκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναίξιν. λαμβάνειν γὰρ τινὰ Φασὶ μισγόμενον νεκρῷ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότεχρον. Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνηὼς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστέλλαντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσήκόντων, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μὲν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νεῖλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea caussa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum cadavere recens defunctae mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi incolae necessario tenentur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαίου, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
 Περσεὺς τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετραγώνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἑσταῖσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τω θῆός τε ἐνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σεύος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκι
 μὲν ἀνα τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἔδον
 τὸ μέγας διπληχ'· τὸ ἐπεὶ Φανῇ, εὐθνήσειν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τάδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
 ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
 que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
 Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
 praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circum-
 datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
 dum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapi-
 deae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
 qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmi-
 tae, saepius in ea regione adparere Perseum, fre-
 quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
 dalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
 quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
 versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

καὶ τῷ Περσῇ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης
 ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες αἶθλα, κτήνη καὶ χλαί-
 νας καὶ δέσματα. εἰρομένου δέ μιν ὅτι σφι μούνουσι
 ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται
 Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
 σαν „τὸν Περσεὶα ἐκ τῆς ἑωυτῶν πόλιος γεγονέναι·
 τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ὄντας Χεμμίτας,
 ἐκπλώσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελο-
 γέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσεὶα. „ἀπικόμενον δὲ
 αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλλήες λέ- 25
 γουσι, οἷοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
 σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφείας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς
 συγγενίας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς
 Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος ὄνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: lu-
 dos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera
 continentes; praemioque proponunt pecudes, et lae-
 nas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis
 adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc
 prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gy-
 mnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido
 oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lyn-
 ceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas
 fuisse: et horum deinde genus recensentes, descen-
 derunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant,
 quum ob eam caussam (quam eandem Graeci me-
 morant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex
 Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos
 omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ κελεύσαν-
τος, ἐπιτελέειν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἐλέων οἰκόντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτῶν συνοικίει, κατὰ περ Ἑλλήνας. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὶ πλῆ-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, Φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπεὶ δρέψωσι, αἰαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκῃ
ἐὼν ἐμφερές, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτους πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδω-

to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *palu-*
des incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιαικίως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνα ῥόδοις
 ἐμφορέα, ἐν τῷ ποταμῷ γνωμένα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεταί, κηρίῳ σφηκῶν ἰδίῃ ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρω-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίῃς ἐγγίνεται συχρά· τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὖα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γνωμένην, ἐπειὰν ἀνασπάσῃσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τρέπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πιζαντες,
 οὕτως τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούνων· τοὺς ἐπειὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγλαῖαι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιαύ-
δε ποιεῦσι. ἐπὶ αὖν σφας ἐσὶν οἷστρος κυίσκασθαι, ἀγ-
ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἤγούνται δὲ οἱ ἔρ-
5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπὶ αὖν δὲ πλήρεις
γίνονται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἥβη
τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἤγούνται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
τοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
10 δὲ ἀγληδὸν, ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίεον οἱ ἔρσενες· τῶν
γὰρ ὧν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
15 αὖ αὐτίαν αἰῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, faciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi libido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae, quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Postquam gravidae factae sunt in mari, retro natant in suos quodque genus sedes. Tum vero non iam mares praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequunturque mares illa deglutientes. Sunt autem grana ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt deglutita, existunt pisces qui deinde enutriuntur. Qui ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετρημμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
 ὀπίσω ἀναπλώοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πᾶ-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερὰ κατὰπλώουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχιμπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥέον. Ἐπεὶ δὲ πληθύνεσθαι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχοῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται
 πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de causâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ : ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine : et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc causam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces omnes in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὡν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρεώνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
εἰκόντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιῶσι δὲ ὥδε. παρὰ τὰ
χάλεια τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπείρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλησι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεια δέ. τοῦτον ἔπειν συλλέ-
ξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ φρύξαν-
τες ἀπείψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχρῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρίαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόρους ἰόντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumactō redit aqua, ex ovīs istis protinus hī pisciculi
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hī ex Aegyptiis quī circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptiī, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spa-
rgit odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ
 πύργοι ὠφέλειοι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἶσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλεα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφι-
 βληστρον ἔκτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χρᾶται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφιβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἐστὶ ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λατῷ, τὸ δὲ δάκνουσιν κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) Naves illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 χεα. πληνθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
 πήχεια ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσαν-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ᾧν ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπιος διαβύρεται· ἰστίῳ δὲ ἀκανθίῳ χρεώνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύναται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται
 15 ὥδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπῃ καλάμων, καὶ λίθος τετραμένος διτάλαντος μά-
 λιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπὲι ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus hyblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuac formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθε. ἡ μὲν δὲ Θύρη, τοῦ ῥόου
ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρυν· 20
(τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις)· ὁ
δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἔων ἐν βυσσῷ, κα-
τιθύνει τὸν πλῆον. ἐστὶ δέ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλῆθει
πολλὰ, καὶ ἄγει ἑνία πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.
97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι
φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν
τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-
γύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέ-
χουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 5
κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ
πεδίου. ἐς μὲν γὰρ Μέμφιν ἐκ Ναυκρατίας ἀναπλώνοντι,
παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλῆος· ἐστὶ δὲ
οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, in-
cidente aquae impetu, celeriter progreditur, et tra-
hit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis
vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit
cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingen-
tem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla mul-
ta millia talentorum. (97.) Postquam vero terram
Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis
eminentia, insulis Aegei maris admodum similia.
Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, so-
laque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per flu-
vii alveos navigant, sed medios per campos. Nam,
qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas
pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter,
sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασῶρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλυμένην. Τούτέων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὖσσε λογίμη πόλις, ἐς ὑποδή-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σῆς ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἐτέρη πόλις δοκέει μοι τὸ οὐ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρὸς· οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, οἷς τε ἐμῇ, καὶ γνώμῃ, 99
καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandropolin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archandro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaï genero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Aegyptium certe nomen non est.

(99.) *Ἡστένους* ea dixi, quae partim ipse vidi, partim quae equidem sentio, partim quae sciscitando cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptiorum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ρεῖν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβροῖης ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ρεῖν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν αὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεσχμένος ρεῖ, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, Φρασόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ρήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφει κατα- 15 κλυσθῆναι ἐστὶ. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audivi; quibus tamen nonnulla etiam, quae ipse meis oculis vidi, adiiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, centum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem versus tendebat, humo adgesta complexse; atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant, et quotannis eum (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo muniant; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius exundaret, timendum foret ne universa Memphis inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιερῦσαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱεὸν ιδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῆων τριηκοσίων τε καὶ τριηκο-
 ντα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτώ-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῶ, τὸν Αἰγύπτιον βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisse. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφείων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω
 ἐκείνη ἀπέδσαν τὴν βασιληίην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γὰρ μιν 10
 οἶκημα προίμηκες, ὑπόγειον, καιροῦν τῷ λόγῳ, νόσῳ
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ φόνου ᾗδε, πολλοὺς
 ἐστιᾶν· δαιτυμένους δὲ ἐπείκει τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥίψαι
 ἐς οἶκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότης, πλὴν ἐνός
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicentes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindic-
 tam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ριν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ορύξαι, τῆς ἡ περι-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλους πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γε- 102
μένου βασιλέως, τῷ ὄνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φεισθαι· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς Θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου.
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. οἵ τοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter brevia non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑωυ-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑαυτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὅτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 τῶς παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἑθνέων γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, ὅτλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἴησαν ἀνάλκι-
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆγε τὴν ἡπειρον· ἐς δὲ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηίκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταβεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθῶτην
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦγε· καὶ ἐπεί τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribemat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Iude converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀπρεκέως εἰπεῖν, εἴπε
 αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐω-
 10 τοῦ στρατῆς μέρειον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκητορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθροσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· τοῖσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. αἰς δὲ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοιοῦδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῶνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaesi, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim
 mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio-*
rum, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniec-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col-*
chi, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ
ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυ-
πτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμαδόντα καὶ
Παρόνιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ- 15
γείτονες ὄντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέ-
ναι. οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι·
καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐ-
τὰ αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθίοπων οὐκ ἔχω εἰπεῖν
ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
τι φαίνεται εἶναι. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
ὁκότες τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσχονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
μιμνέσθαι κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγυνομένων
105 οὗτοι παρ' αὐτοῖς τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπαι

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos
autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λῆ-
 νον μούνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
 αὐτά. καὶ ἡ ζῆν πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
 5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
 δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
 νον, καλεῖται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἵστα 106
 κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
 αἱ μὲν πλευνες οὐκέτι φαίνονται περιεῶσαι· ἐν δὲ τῇ
 Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
 5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
 δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημέ-
 νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσῆς ἐς Φώκαιαν
 ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκαστέρωθεν
 δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πεμπτης σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῆν etc. *Probat*
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
ἡ ζῆν etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
 Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
 atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
 milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
 tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
 quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
 vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
 praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
 etiam in Ionia duae imagines huius viri saxi inscul-
 ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
 tera quâ Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exscul-
 ptus est; magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίῃ
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἰρὰ Αἰγύπτια δῆκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ἘΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὈΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐμβαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θη-
σαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσὶ μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χι-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεί τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἐαυτοῦ τῷ ἐπέτρειψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 6

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περιηῆσαι ἕξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περιηήσαντα
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευσά, τῶν
 παίδων ὄντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καίόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκώζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωτριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωτριν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 Φεὶν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τοῦτ' αὖ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τε οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἡφαίστου τὸ ἱερόν, ὄντας μεγάβει περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς δῶρυχας τὰς νῦν εὐ-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Et
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos,
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenitentem
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidēs eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον·
 ἐποίηυν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαι ἱππα-
 σίμην καὶ ἀμαξευμένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῶσα πιδιάς πᾶσα,
 ἀνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἴτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἴνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ἔσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτρητο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ἴκως τε
 αἰίοι ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρῶμενοι. τούτων
 109 μὲν δὲ εἴνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κληρὸν ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνον δίδοντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 5 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἀνὰ πρὸς αὐτόν, ἐσήμεινε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ἕσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λεί. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῶνος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε. Μημόσυνα δὲ ἐλύπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem praesentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor factus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portione remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inventa esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Graecos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et duodecim diei partes a Babyloniiis Graeci acceperunt. (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regibus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani templum positas: quarum duae, triginta cubitorum quaeque, ipsius et uxoris referebant imagines; tum quatuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱρεὺς τοῦ Ἡραίου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶν Δαρείων
τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
Φᾶς „οὐ οἱ πεποιῆσ' αἱ ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
γυπτίῳ. Σεσώστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
σ' αἱ ἔνεα οὐκ ἐλάσσῳ ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας 10
Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκ ἂν δίκαιον
εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυνὲς λέ-
γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιῆσασθαι.

- 111 Σεσώστοριος δὲ τελευτήσας, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
βασιλῆην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
μὲν οὐδεμίαν στρατῆν, συνενεχθῆναι δὲ οἱ τυφλὸν γε-
νέσθαι, διὰ τοιόνδε πῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πῆχας, ὥς ὑπερέ- 5
βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς δ'

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Aegypto: Sesostrin enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos Darius subigere non potuisset. Quare non esse aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum suscepisse filium eius Pherôn: eumque nullum militare facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμούς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτεϊ ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶν νιψάμενος τοὺς
ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μούνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος.“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειραῖσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειραῖσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶν νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίην πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-
Herod. T. I. P. I. B b

καλέεται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα, ὑπο- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλι. τῆς δὲ νηψάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλειψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρά πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λίθινους,
 ἐξ ἑνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὐρος δὲ ὀκτῶ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆήν ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ὄνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέρφι
 κάτοτα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinā lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae cacteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιαικέουσι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλ-
 10 ομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδαρεω, καὶ
 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτῆθῃ Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε Ἀλέξανδρον ἀρπάζαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑαυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς

temple austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audiui vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cognomen
Hospitae Veneris: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen
 habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανώβικόν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 ἐς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱρόν· ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱρά, ἑαυτὸν διδούς τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου αἴψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λέει ἐὼν ὁμοίος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱρόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὥς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τὴν
 καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱερεῖας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου Φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτεῖα ἀγγελίην.

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in hunc
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curavit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cog-
 nitis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
„γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
5 „γὰρ τοῦ ἑαυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
„ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
„ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
„τον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
„ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
„μένος ξῖνον τὸν ἑαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
„ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅ τι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
τὰς πᾶς αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
ἀνῆγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἰκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus? Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariam iniuriam adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενομένοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἡγεύμην μηδὲνα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἤδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ αὖ σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτισάμην· ὅς, ὦ κακίστε ἀνδρῶν,
 „ξενίων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσασθαι. παρὰ τοῦ
 „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἤλθες· καὶ μάλ᾽ αὖ ταῦτά
 „τς οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτήν, οἷχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

„ἔχων ἐκκλείψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε,
 „ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ᾧν,
 „ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἤγῃμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναι-
 „κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπά-
 25 „γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
 „ἔς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 „τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 „προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμί-
 „ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.“

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπιῖν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἱεῖες γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δέ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum meā e terrā in aliam navigetis: sin-
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenae apud Proteum adven-*
tum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-*
rus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco tam descripsit, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπὸ
 νείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ
 ὡς εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ
 αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπαια οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμπαΐκιλοι, ἔργα γυναικῶν
 Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδὴς
 ἤγαγε Σιδονίην, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
 τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ, ἐν τοῖσι δὲ τοῖσι ἔπει 15

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα,
 ἐσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παρὰ κοῖτις
 Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
 Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμυγμένα πολλὰ
 δὲ λυγρά. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in *Hiade* proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait, quum per alia loca cum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Meminit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*, ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
 Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
 Sidoniā duxit, sulcans freta lata carinis,
 quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*

Meminit quoque in *Odysseā*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte paratā venēna,
 quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
 Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mistim
 multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-
 nena.*

καὶ τὰδ' ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλαος λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι

ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἴ-
25 γύπτῳ Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρ' ἔπει ἡ Συρία Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίᾳ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπει, καὶ τόδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἡκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὅμηρος
τὰ Κύπρια ἔπει ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ανδρὸς ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπει, χαιρέτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit
Menelaus:

Huc etiam Aegypto dii me tenere reverti

conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

Quibus versibus declarat poeta, cognitam sibi fuisse
Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum:
confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices
autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.)
Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco,
[quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Ho-
merum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium
quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die
Spartā Ilium cum Helenā pervenisse Alexandrum,
secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade
vero ait poeta, errasse illum quum Helenam domum
duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria
carmina.

- 118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱέας, εἰ μάταιον λόγον λέ-
 γουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφα-
 σαν πρὸς ταῦτα τάδε, ἱστορήσι Φάμενοι εἰδέναι παρ'
 αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γάρ, μετὰ τὴν Ἑλένης
 ἀρπαγὴν, εἰς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ- 5
 λὴν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ εἰς γῆν καὶ ἰδρυ-
 θῆϊσαν τὴν στρατιὴν, πέμπειν εἰς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους·
 σὺν δὲ σφί ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεί τε
 ἐσελθεῖν εἰς τὸ τεῖχος, ἀπαιτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρη- 10
 ματα τὰ οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι-
 κημάτων δίκας αἰτεῖν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λό-
 γον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύοντας καὶ ἀνα-
 μοτι, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
 χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ
 οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχρην, ἀ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fi-
 ctumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium*
gesto narrant, responderunt mihi haecce, quae ex
 ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirma-
 runt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum
 ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao
 opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ,
 positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his
 ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, re-
 petiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas,
 et satisfactionem iniuriarum postulassent; respon-
 disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfir-
 maverint iurati et non iurati, non habere se Helenam,
 nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in
 Aegypto; neque aequum esse, se carum rerum caussâ

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκουν, ἐς ὃ ἐξεί-
λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
τὸν Μενέλεω ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό 119
μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλά-
σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθινήν τῶν πηγυμά-
των, καὶ ξενίων ἤτησε μεγάλην, καὶ Ἑλένην ἀπαθεία
5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐαυτοῦ χρήματα
πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ἀρμημένον αὐτὸν
ἴσχον ἄπλοιαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
ἐπιτεχᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
Memphin navigavit, ibique expositâ rei veritate, in-
signibus donis hospitibus exceptus est, et Helenam
illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
sitâ morâ, ad extremum rem adgressus est impiam
et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

διά ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔτομά σ' ἔφαθ'· μετὰ δὲ, 10
 ὡς ἐπαιστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισθούς τε καὶ
 διακόμους, οἶχετο Φαίγωνα τῆσι νηυσὶ ἐπὶ Λαβύρινθον. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ἔκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον ἐπὶ Λαγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορήσι ἔφασκεν ἐπίστασθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἐαυτοῖσι γινόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμεναι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίῳ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίβημαι, τὰδ' ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλὴν ἐν Δίῳ,
 ἀποδοῖναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἀκόντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε Φερσέβλαβός 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοιτες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλεξάνδρος Ἑλὴν ὀνομα-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Illo fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κή. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὅκοτε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέβησκον, εἰ χρή τι τοῖσι
 ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι αὖν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλῆή ἐς Ἀλέξανδρον περιήιε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἕκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἑὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανέντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσήκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector, et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti, quum praesertim illius caussâ gravissima mala et pri-

βαινότων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς μὲν ἐγὼ γνῶμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος, ὅπως πανωλεβρίῃ ἀπολόμενοι, καταφανές τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωραὶ παρὰ τῶν θεῶν. 30 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκεῖ, εἴρηται.

- 121 Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆϊν Πάμφινι-
τον ἔλεγεν· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἑόντας τὸ μέ-
γας πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
πρὸς βορέῃ ἐστεῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatum ipsum, et publice Troianos omnes premerent. Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt *Rampsinitum*: qui monumenta sui reliquit propylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine: quarum illam, quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii; alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

κυνέουσί τε, καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ χεῖμῶνα καλεῖ-
μενον, τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλαῦτον δὲ τούτῳ 121
10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
σθαι, οὐδ' ἐγγυὲς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα
λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἓνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλευόντα, τὰδε μηχαν-
ᾶσθαι τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἑξαιρετὸν εἶναι
ἐκ τοῦ τοίχου ρηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ὄντα, ἀνακαλέσα-
σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο·) τούτοις δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
possedis, tantamque vim argenti, ut posteriorum
regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσασθαι, ὡς ἐκείνων προορέων ὅπως βίον ἀφῆκεν ἔργα-
 σι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενοι τὰ περὶ τῆς
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντες 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλέως χρη-
 ματῶν ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακροὴν ἔργου ἔχοντας· ἐπὶ
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτός, καὶ τοὺς λίθους ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομῇ ἀνευρόντας, ῥηιδίως μεταχειρῆσθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκμα, θεωρήσας,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγῆια· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὅν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημάτων ἔσσαν σῶν,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῶν καὶ δευτέραι 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospiciunt et
 opulentiam haberent rem familiarem. Perspicue igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν ταδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 πρὸς τὰ ἀγγήια, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἔην, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὥς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λῶν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσδύντα, ἀποτάμνει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὅς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκείνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς ¹²¹
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, ⁽¹⁾
 ἐκπεπλήχθαι, ὁρῶντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Venitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eundem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς ἔόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἑκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ
 μιν, τὰδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρός τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τε-
 χεος κατακρεμάσαι· φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαι 55
 τα, ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἂν ἴδωνται ἀποκλαύσαι, ἢ
 κατοιικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς αὐτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δευράσαι·
 ρεῖν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα παρρησίᾳ
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται, μηχανάσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἔλθουσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (11) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δος, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἐπίβη, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιάδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidiassent
 deplorantem aut lamentantem, hunc proferrent ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehе-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

ἀσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὡς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάρμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὡς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τραπῆται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὡς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγήια ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκαμίζειν, ἐν κέρδει ποιουμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέσθαι πᾶσι, ὀργὴν προσποιουμέ-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πηρύνεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπῆεσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito elamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrissse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisissse; denique
 a mediâ viâ exegissse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicimis-

σθαι, ἐπιδῶναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκήσεων· τοὺς δὲ αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκείνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐαυτῶν μέναι· τα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοζόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδῶναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλων τῶν ἀσκῶν. δαΐ-
 λεί δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Ουλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὲρ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν
 Ουλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιάς παρη-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλη τοῦ Φωφῆος ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντας δὲ βουλό-

set, dono cum illis dedisse unum ex utribus: et illos e vestigio discumbentes compotationi animum adplicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse, ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse: et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ, hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras genas contumeliae causa rasisse; denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
 ποιῆσαί μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
 τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
 100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
 ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
 αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγήση-
 ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
 βάειν, καὶ μὴ ἀπίνειν ἔξω. ὥς δὲ τὴν παῖδα ποιέειν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
 τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπῆσσετο, βουλευθέντα πολυτροπίῃ
 τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιέειν τάδε. νεκροῦ προσ-
 φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὥμῳ τὴν χεῖρα, ἰέναι αὐτὸν
 ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βα-
 110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ ἐρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
 ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὥς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἔργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
 quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
 aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
 lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
 tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
 quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
 mum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea
 quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
 que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
 ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
 rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
 versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
 putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
 ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
 sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου- 115
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
 122 ρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα 120
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ ἀνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πᾶ-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδείαν τε δίδοντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑωυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Παμφί- 125
 τον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis,prehendisse hominem:at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiā et audaciā hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praekonibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: Rampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam

την συνοικίᾳ, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπῳ· Αἰ-
γυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνων δὲ
Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῆν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κείβι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλ-
5 λιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμα-
κτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας
αὐτοὺς· οὐ μέντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφάναν-
τες οἱ ἱεεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρον τοῦς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ci hanc in matrimonium dedisse, ut hominum om-
nium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis an-
tecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eumdem regem dixerunt vivum
sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, de-
scendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim
victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; deni-
que rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse
mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad*
inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi
ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam
nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ
celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e
sacerdotibus pallinum induit, eodem die ab illis con-
textum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσιν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. τὸν δὲ ἱέρα τούτου καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς, λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἑξήκοσι σταδίου· καὶ αὐτὴς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς ταῦτο
123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρά-
σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκεί-
νων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν πατρῴων Αἰγύ-
πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρώτοι δὲ ἐπὶ 5
τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνου-
τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσθύεται· ἐπειὰ δὲ
περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
πετεινὰ, αὐτὴς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum atur, tum ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere. (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrent, si non probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc histori-
am propositum est, ut ea scribam, quae de quaque re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum traderent, esse animam hominis immortalem; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοσι ἔτεσι.
τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἕλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν,
πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐαυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ
εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφιν Χέ-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητά ἐλάσαι. κατακλήσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερὰ, πρῶτα μὲν σφεας θυσίων ἀπέ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἐαυτῷ κελυῖν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μιῶν τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἑτέροισι ἔταξε ἐκδέσθαι, καὶ

tunc nascātūr, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graccorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitiā esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapicidinīs
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τριμήνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἴλκον τοὺς λίθους, τὴν ἑδεῖμαν· ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέρῳ ἔλασσον 15 τῆς πυραμίδος, ὥς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὀκτῶ ὀργυαί· ἀλλὰ τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης περὶ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο Θῆκας ἑωυτῷ ἐν νήσῳ, διαρυσχὰ τοῦ Νείλου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἰκόσι ἔτεα ποικευμένη· τῆς ἐστὶ πανταχῇ μέγα πον ἐκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant, tra-
herent montem. Opus autem faciebant per vires, quo-
libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubito-
rum: estque ex politis lapidibus confecta; et inculp-
tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
sumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis
in eo colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
midis constructionem viginti annos esse insumtos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσαν. Ἐποικίθη δὲ ἔπειτα 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλοίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένησι· χαμά-
 θην μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶειρον-
 τες, ὁκῶς δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτόν, εἰς ἑτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ ἤδη στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰσὺσαν μὴν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus seclae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρας, κατὰπερ λέγεται. Ἐξεπαίθη δ'
 ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δέ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεπαίευν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατατάτω ἐξεποίησαν. Σεσῆμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἐς τε συρμαίνῃ
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καί, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἐρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακῶσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἐστὶ οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, πόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἐστὶ ἐς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἄλλα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δέ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utraque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἐτάμενον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς ταῦτα δὲ ἔλθειν Χέο- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δέμεται, τὴν θυγα-
τέρα τὴν αὐτοῦ κατέχευοντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὅκωσον δὴ τί· αὐτὰρ δὴ τοῦτο
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδὼν δὲ καὶ αὐτὴν διανοσθῆναι μνηστῆριον κα-
ταλυτέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκαστου δέ-
εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρεάτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον,
όλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promoven-
dis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo
autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum
pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari ius-
serit considerare, et pecuniae summam quantam posset
maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc mo-
do collegerit, non memoratur: sed hoc memorant,
collegisse illam non modo pecuniam a patre impera-
tam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet
monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam
intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus facien-
dum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus,
dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio
stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque
latus est longitudine pedum centum et quinquagin-
ta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλίην τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ ΧεΦρήνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνέκουσαν ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὑπάρχει
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώουζ' ἤκει ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημάτων
 δὲ αὐλῶνος ἕσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λίθουσι 10
 κεῖσθαι Χεόπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τῷ αὐτῷ μέγεθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλαῖ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον ΧεΦρήνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἔχει

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quidem
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et hæc
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterrancas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnæ pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambæ super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminent. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτη, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου
 κατακλιθεῖντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσους οὐ
 5 κάρτα δέλοισι Αἰγύπτιοι ὀνομάζην, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλίτινος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἐνεμε κτήnea κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῆ- 129
 νον ἐλθον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τυτρυμένον ἐς τὸ ἐσχατον κακοῦ, ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῆων δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CCXVIII. 6. Φιλίτινος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίῳ κατὰ τοὺς πολιήτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρῆσαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτώκει
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσότερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.
 130 Αὐτῶν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρούθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμέ
 ἦν θανερή· ἐν Σαί μὲν πόλει εἴδωσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείοισι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. αἶγ- 5

quin ex aequo iudicasse causas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
Σαῖ πόλι ἱρέες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης, 131
καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
σθη τῆς ἑωυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀεκού-
ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρους·
5 ὁ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοὶ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
πεπονθυῖας ταπερ αἱ ζῶαὶ ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
Φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi ligneae statuac (co-
lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
viginti, nudis corporibus. Quenam autem illae sint,
dicere non possum, nisi quae narrantur. (131.) Sunt
autem qui de bove illa et de statuis istis haec narrant:
Mycerium amore filiae suae captum, vim ei intulisse,
eoque facto puellam prae dolore vitam finisse
suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
matrem autem famulis, quae patri filiam prodidis-
sent, manus praecidisse, et nunc imaginibus illarum
idem accidisse quod ipsae vivae passae essent. Haec
vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο εἶναι καὶ ἐς
 132 ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακίεσθαι Φοι-
 νικέῳ ἔμματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 κεχρυσωμένα παχέϊ κάστα χρυσῷ· μεταξύ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος· μεμιμημένος ἔστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτη. ἐπεὶν τύπτονται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ
 τοιοῦτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεσφύειν τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κέρινου ἀποθήσκουσιν, ἐν τῷ ἐν αὐτῷ ἀπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θύγατρος τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτεῦς πόλεως, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτη μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genibus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae hovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *nonnisi sex adhuc annos victurum illum,*

5 νον βίους, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσιν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεινόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληίσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἷν, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσιν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δευτέρα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὰ χρεῶν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτι πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κῆνον δὲ οὗ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum : *hac ipsā causā*
propere finiturum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum
malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse,
ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingrudente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσέα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα. 20 ταῦτα δὲ ἐμμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δώδεκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτίων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιούμεναι.

134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσων τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλεθρῶν, εὐρύσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἡμῖσι Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὔτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἔς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναριθμητοί,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quatenus mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδάπης, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτισι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τῶν τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λα-
 πομένων Ῥοδάπης· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, οὗ-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διδάξει τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου, ὅς πο-
 λοιτο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελεῖσθαι· ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνέλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδάπης δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθεα τοῦ Σαμίου 135
 κομισάντες μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas *pyramides*
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolis
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis *ex huius*
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore *faceret*, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσοποιοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς αὖ εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε εἰς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἐτι καὶ εἰς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δαὶ μεγάλα οἱ χρέ- 10 ματα ἀναβεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊον ἐαυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακαίμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναβεῖναι εἰς Δελφούς· μνημῆϊον ἐαυτῆς. τῆς αὖν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη 15 λoὺς βουκόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐπιχρῆσθαι ἡ δὲ κἀτή οἱ, ἀπέπεμπε εἰς Δελφούς· οἱ καὶ νῦν ἐτι συντε-

redemta est a cive Mitylenaco *Charaxo*, Scamandronymī filio, fratre Sapphūs poëtriae. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem exstruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspicerē licet cuicunque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βαμοῦ τὸν Χῖσι ἀνέβησαν, ἀν-
 τίων δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφροδίτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδώπιος τὸ οὐνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσπον δὲ
 25 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 Φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδώπιος μὲν νυν περὶ
 πέπταυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαιστῷ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] *each Delphos misit: quae etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari venustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mitylenen reversum, multis conviciis Sappho in carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide hactenus.*

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Aegypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὅψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκείνα δὲ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμίζης
 εὐούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ αἰπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδ᾽ ἐπείναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι 15
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ ἄφω, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη-
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τούτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alic-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, cum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σαντα' ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεικολαμμένα τάδε
 λέγοντά' ἐστὶ' ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ ΖΕΥΣ ΤΩΝ
 ἌΛΛΩΝ ΘΕΩΝ. ΚΟΝΤΩ, ΓΑΡ ὙΠΟΤΥΠΤΟΝ-
 25 ΤΕΣ ἘΣ ΛΙΜΝΗΝ, ὅτι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΥ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ, ΚΟΝΤΩ, ΤΟΤΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 ΠΩ, ΤΟΙΟΥΤΩ, ἘΞΕΠΟΙΗΣΑΝ. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὀνόματι Ἀνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλευόντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὲ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα εἰς τὰ ἔλεια· τὸν δὲ
 Αἰθιοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πενήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum*
lapideis pyramidibus contemnas: tanto enim illas
antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
que hoc modo me perfecerunt. Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisce, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
 αἰμάριοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ,
 κατὰ μέγας τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χῶματα χοῦν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἐτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τὰς διαύρυχας ὀρυζάντων, ἐπὶ Σεσωστρίως βα-
 σιλέος· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάστα ὑψη-
 λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πόλιων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱὸν ἐστὶ Βουβάστιος
 ἀξιαπληγέστατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερά ἐστι ἱερὰ· ἥδονῃ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλ-
 λον. ἡ δὲ Βουβάστις, κατὰ Ἑλλάδα γλαῦσσαν, ἐστὶ 20

Aegypto regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciassse, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
 dem templa ampliora et sumtuosiora; sed adspectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἀρτεμις. Τὸ δὲ ἱεὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσό- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διαίρουχες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιέφρουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὖρος εὐῶσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδροισι
 κατὰ σκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίαισι λόγου.
 ἐν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱεὸν, κατοραῖται πάντοθεν πε-
 ριϊόντι· ἀτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκμημένον, ὥς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσο-
 πτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἰμασίῃ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυ-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἐνι. εὖρος
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστί. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἔσοδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίους 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὖρος δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρε δ' ἐς Ἑρμῆα
 139 ἱεόν. τὸ μὲν δὴ ἱεὺν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὥδε ἔλεγαν γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχισθαι Φεύγοντα·
 εἰδοκέει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεῖας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμείν· 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδυνύναι, ἵνα ἀσπεθήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακόν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσῃ ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρησθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum se-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepissee: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἕτα πεντήκοντα. ὡς ὦν ἔχρονος οὗ-
 τος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ οἴλις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα πεν-
 τήκοντα ἕτα, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκει.
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἕτα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια εὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριηκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
Aegypto debere quinquaginta annos. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit *Sabacos.* (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλῆες Ἀμυρταίου· οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλῆων δεδοσθαι ἐξαίρετους ἐκάστῳ δυὰ δέκα ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκὼν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα 10 ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷγαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν Θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίαν στρα-
 15 τόν· αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψει τιμωροὺς. τούτοις δὴ μιν
 πύσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεσθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖς ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πωτεῖν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἙΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιερεῖς ἰ
 καὶ βασιλεῖς ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τῇ
 τριηκοσίᾳ μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάται μύρια ἑτέα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἑτέα ἔστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπὶ τῇ
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ 10
 χίλια ἑτέα. οὕτω ἐν μυριάσι τε ἔτεσι καὶ χιλίᾳσι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίῃσι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) Adhuc ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstisisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν ταύ-
 ρυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετρακίς ἔλεγον ἐξ ἡβέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροῦ-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γεννηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἐκκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γεννηλογήσαντι ἑμαυτὸν.
 5 Ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde his esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi his occidisse: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

Herod. T. I. P. I.

E e

ἀρχαίους γὰρ ἕκαστος αὐτοῖσι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἐωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἐωυτοῦ. αἰνέοντες ὦν, καὶ δεικνύτες αἱ
ἱεῖς ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἐωυτῶν ἕκαστω
ἑόντα, ἐκ τοῦ ἀγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος δαξί-¹⁰
τες διὰ πασῶν, ἕως οὗ ἀπέδειξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἑκαταίῳ δὲ γενεολογήσαντι ἐωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
εἰς ἑκκαίδεκατον θεὸν, ἀντεγενεολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀρε-
μῇ, οὗ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστοι¹⁵
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· εἰς ὃ
τοὺς πέντε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριακοσίους ἀπέδειξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὗτε
εἰς θεὸν, οὗτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δὲ
ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαλῶς.²⁰
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφας πάντας ἰόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατίοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον καὶ
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσει μὲν νυν νῶτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοις δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀπρεκέως Φασὶ ἐπίσθασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ἑκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέρ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se adcurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάντοτε χαῖσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι
 μᾶλλον ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέχεται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγέρασαν καὶ
 5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἀνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐντράπητο Ζεὺς, καὶ ἦνυκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπητο γενόμενος. ὅηλά μοι ὧν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cogno-
 mines,] quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐκύβητο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.
 Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 ὍΣΑ ΔΕ Οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω· προσέσται δέ τι
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον οἶοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαστᾶσαι,) ἐ-
 στήσαντο δωδέκα βασιλέας, δωδέκα μοίρας
 δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοιοῦδε χρεώμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχων τὸν 10
 ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους ταύτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
 quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
 vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
 gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
 ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
 esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
 nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
 regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
 pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
 constituerunt, universā Aegypto in duodecim partes
 distributā. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
 que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
 opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
 essentque artissimā amicitia inter se iuncti. Leges

στελλόντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκή Φιάλη σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσιν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη καίμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης φανείη ὄντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiâ commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiâ maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiâ pyramides opera famam superantia, et ca-

μεγάλων ανταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδεκά μὲν εἰσι αἰεταὶ καταστέγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέην, ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχεῖς· τοῖχος δὲ ἐξουθεν ὁ αὐτὸς σφίγας περιέργει. οἰκήματα δ' ἐπὶ στήθεσι, τρεῖς χίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκάτερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ἐφάμεν διεξέοντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λέγουσι ἐκπυθάνόμεθα. οἱ γὰρ ἐπιστιώτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύουσι αὐτὰ οὐδαμῶς ἥλλον, φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχῶν τοῦ λαβύρινθου τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν ἱεῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω πύρι οἰκημάτων

rum quacubet multis eisque magnis Graecorum operibus simul sumtis equiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duodecim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se contiguas: unus autem murus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cuiusque generis mille et quingenta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transiimus, et oculati testes de his loquimur. Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodilorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 θρωπῶν ἔργων, αὐτοὶ ὁρῶμεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγάνων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἰόντες
 ποικιλωτάτοι, θῶυμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
 30 τὰ οἰκήματα διαξοῦσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς πα-
 σταδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
 ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων
 τούτων, λιθίνη, κατάπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμωσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόγυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλη ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἰόντος τοιούτου, θῶυμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in conclav-
 ia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristylia circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἦν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰςὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχῶνται ἑξήκοντα ἑόντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρά θάλασσαν. κείται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇ τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑαυτῆς, πετηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐτὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κεῖται δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πενήτηκοντα ἑκατόν γυιὰς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσούτου καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεισι κολοσσὸς λίθινος, κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰςὶ ἑκατὴν ὀργυῖαν. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυῖαι δίκαιαί εἰσι στάδιοι ἑξήκοντα πλεον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυῖης μετρομένης, καὶ τετραπῆχους τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιάστων ἑόντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam colligit universa Aegypti ora secundum mare porrecta. Lacus a parte boreali et australi oblongus est: altitudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas *orgyias* Graeci vocant. Esse autem manu factum effosumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum est: super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt stadium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

τοῦ δὲ πῆχους, ἐξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγνὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς
 ἔστι ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕσω ῥεῖ εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτὶς. καὶ ἑπταὶ μὲν ἐκρήν ἕξω, ἣ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἑπταὶ δὲ εἰσὶν τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μῆνας. Ἐλ- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῖν ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαίαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μίμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον
 τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχίστα οἰκούντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χόυς ὁ ἐξερυχθεὶς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἴσα ἐξαφορήθη,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus redit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphis
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egrediamur,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam videretur;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετίως ἔπιθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γινόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ἔοντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπινόησαν κλώπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίαν ἀρξάμενοι οἱ κλώπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆα οἰκία ὄρουσον. τὸν δὲ χεῖν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγρι ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφορεῖν· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὄρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτός, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας 20
 γὰρ τὸν χεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμέλλε διαχεῖν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λεγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fodiendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum praeterfluit, egresserunt, donec perfecissent quod instituerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Aegyptios; quam fluvijs, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrant.

Τῶν δὲ δώδεκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξέτεικέ σφι Φιάλας χρυσείας, τῇσί περ εἰώθισαν σπέν-
 5 δειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκά, δώδεκα εὐῶσι.
 ἐμβαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἑστέως αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐῶσαν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δαλερῶ νόῳ χρω-
 μένος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε παιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐπέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα ἕσσεσθαι μῶνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim quos dixi Reges dum regnant iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peragerent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit. Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti;*

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ-¹⁵
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιᾶς προ-
 νοΐης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλαα ἔδοξε σφί διώ-
 ξαι, φιλάσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμειος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμυόμενον μὴ ἐπιμίσησθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
¹⁵² Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκὸν ἀπέκτεινεν,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχῃ ἐκ
 τῆς οὔρας τοῦ ἐνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίῳ
 οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτιά εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον-⁵
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κινέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλαα. Ἐπιστά-
 μνος ὢν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπεισὶ
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦ

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, acquum quidem non censebant ut morte plecteretur;
 sed placuit eum in paludes relegari, maiori potestatis parte exutum,
 neque ei licere paludibus excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Sabaconem Aethiopem metuens,
 qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat:
 sed, postquam Aethiops nocturno viso territus Aegypto excessisset,
 ab Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in patriam erat reductus.
 Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exilium missus est in paludes propter galeam.
 Ratus autem iniuste secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus cogitavit:
 quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις
 ἔξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἀνδρας ἔξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἀνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον
 ἐκβάοντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λει τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλσα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκιοι ἀνδρες ἀπυγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσί ποιεῖ-
 ται· καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latonae oraculum misisset, quod veracissimum Ae-
 gyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam*
vindictam a mari, quando aenei viri sint adpari-
turi. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhi-
 beret, venturos aeneos viros opem sibi laturos; acci-
 dit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque
 homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum
 deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere
 armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis,
 ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset,
 nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse*
a mari, qui praedam ex terrâ agerent. Tum ille,
 impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas
 Caresque excepit, magnisque promissis persuadere
 illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταφέρει τοὺς βασιλείας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐπά-
σεν τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπὶ τῇ Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησεν, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν, καὶ τύπων πλείων 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπὸ τῶν κολοσσῶν δωδεκαπλήχεις τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασ-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι
οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε ὅς σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τὰλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπὶ 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliariis, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia : et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata : pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operam usus erat, agros habitandos *Psammitichus* concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo : qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit ; pueros eisdem

δακε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυ-
 πτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ
 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰ-
 γύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκήσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι
 οἱ χώροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἔκρηθε Βουβάστιος πό-
 λις, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νεί-
 λου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις
 ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, φυλα-
 15 κὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκί-
 σθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισθόμενοι
 τούτοις, τὰ περὶ Αἰγύπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτι-
 χου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπι-
 στάμεθα ἀκριβέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωστοι κατοικίσθησαν. ἐξ ἧν δὲ ἐξανίστησαν χώ-
 ρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νῦν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum ediscerent
 sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati
 sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos
 longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus
 mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium
 quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore
 Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum
 concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adver-
 sus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coepe-
 runt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res
 in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae
 deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi
 enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum inco-
 luerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχς
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ παλλὰ ἐπιμή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς αἰεὶ εὐντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐστὶ μὲν
 Λητοῦς ἱεὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννιτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέ-
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ἔκαν
 τὸ χρηστήριον ἐστὶ, Βουτώ, ὡς καὶ πρότερον οὐνομαστὰί
 μοι. ἱεὸν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτῷ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ-
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυμῶν. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
 νεράων θῶμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἐστὶ ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto politus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θωυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε, οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθῶς ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ ᾧν ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχροὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλὰ. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos practer
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amplexu iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eâdem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες αἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἰσὶν πρότερον πλωτῇ, Λητῶ, εὐῶσα τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἵνα δὴ αἱ τὸ χρηστὴριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλλωνα δὲ, καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σῴτηραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὄρις· Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἄρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μῦθος δὲ ποιητῶν τῶν πρώτων γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἄρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et salvum conservasse, quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysio et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μπρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτῆν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκει· ἐς τὸ ἐξῆλθε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασίων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ὄμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυγι ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
5 πλὺς ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ αὐρύχθῃ ὥστε τριήρας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἦται δὲ κατ' ὑπερθεὶς ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā
insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos
quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta
Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae
oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus
omnium, quae novimus, oppidorum longissime resti-
tit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vera
in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus
fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare*
ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit:
cuius longitudo est quatuor dierum navigatio; lati-
tudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul
navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata
autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν. ὠρυκται δὲ πρὸς
τον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀράβιαν¹⁰
ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατ' ὕψος τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμ-
Φιν τεινὸν ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ αἰ δὲ
οὗρος τούτου παρὰ τὴν ὑπὲρ ἡκται ἡ διώρυξ ἀπ'
ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς δια-
σφαγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὗρος πρὸς μεσαμβρίαν¹⁵
τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ
δὲ ἐλάχιστον ἐστὶ καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης
θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τῇ
αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὗρος, τοῦ
οὐρίζοντος Αἰγυπτίον τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς²⁰
στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν
τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅση
σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλῆος οὐρύσσουσιν

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum ma-
re. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei
Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei
superne contiguus est mons qui ex adverso Memphi-
dis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem
igitur huius montis acta est fossa in longum ab occi-
dente versus orientem; deinde per fauces montis pro-
greditur, pergitque a monte versus meridiem et au-
strum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissi-
mus et compendarius maxime a boreali mari in au-
strale et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio
monte, qui Aegyptum a Syria disternit, ad Arabi-
cum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissi-
ma via: sed fossa multo est longior, quanto maio-
res habet anfractus: in qua sub Neco fodienda per-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυνάμεις μυριάδες. Νεκὼς μὲν
 25 νυν μεταξύ ὀρύσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυγης ὁ 159
 Νεκὼς, ἐτρέφετο πρὸς στρατηίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσὶν
 μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμι παραδοὺς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ τούτῳ δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέστες δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκίοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξαιρειν. ὡς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἐλθόντων τῶν εἰνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς αὐτῶν συγκαλέσεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας πείνειν¹⁰ περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχουσιν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιοτέρον ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπεκράτω

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes acquissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publicae certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

τοὺς Ἡλείους εἰ σφι οἱ πολὺται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθεῖναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικόιατο εἰς Αἴγυπτον, ξεῖνοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέ-
 λευσον τὸν ἀγῶνα τιθεῖναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεθήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quacsiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi saveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἑτα πέπτι
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδει κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζούως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ὃ
τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης¹⁰
ἐπὶ Κυρηνάιους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δι-
κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοὺς ἀποπέμψαι εἰς
Φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων Φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχη¹⁵
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum
rerum historia* exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defeecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε
5 στας, περιέθηκε οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῆην περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ πως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλεία τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεισιγνῶτες, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενός)
15 ἐπάρας, ἀπέματάισε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coercendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, statum ventris emisit, atque hoc cum iussit Apriae

αἰπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημον, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρεσκευάζει ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρὲσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξειν.“ τὸν δὲ Πατάρβημον ἕκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλείῃ δηλώσαι τὰ πρητόμενα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγνοτα τῷ Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περὶθύμους ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τὰ τε ἅπα καὶ τὴν ῥίη. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐσωτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόμενος, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ ἐδίδosan σφίσι

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eā causā conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullā secum ratione initā, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σαῖ
5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
ἐγένοντο ἀμφοτέρω, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
κυβερῆται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
5 ματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxiliarium triginta millia: regia autem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus regis auxiliares: quumque ambo circa Momemphin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδὲ εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Ἀγ-
 165 γυπτες ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οὐδὲ
 εἰσὶ νομοί· Βουσιρίτης, Σαίτης, Χερμμίτης, Παπη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἡμί-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γνῶ-
 μανοί, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκαταίδεκα μυριά-
 166 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 ἀνέονται ἐς τὸ μάχιστον. Καλασιρίων δὲ οὐδὲ ἄλλου
 νομοὶ εἰσὶ· Θεβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαθί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκᾷ, ἀντίον Βουβάστιος πόλεως.
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γεγόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξέστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [nomos Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saites, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tاري unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmuites,
 Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μῦνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
οῤέων καὶ Θρηίκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγῆμένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
μαθηάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαραιρημένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἱρέων· ἄρουραι ἐξαίρετοι
δυώδεκα ἐκάστῳ ἀτελεές. ἡ δὲ ἄρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere,
solum rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci
acceperint, non possum liquido iudicare; quum et
Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere bar-
baros populos videam minore in honore, quam alios
cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horum-
que posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent,
generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui
rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est
apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lace-
daemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt
qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem
bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacer-
dotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim
cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet au-

ἔστι Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἢ ἑξαραιρημένα. τὰ δὲ δὲ ἐν περιτροπῇ ἑκαρπούντο, καὶ οὐδαμᾶ ὧντοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἑδορυφόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰ δὲ παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη, ὅππου σίτου σταθμὸς πέντε μνᾶι ἐκάστω, κρεῶν βοείων δύο μνᾶι, οἴνου τέσσερες ἀρυστήρης. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφόροισι ἐδίδδοτο.

169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὁ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικοντο εἰς Μάμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχίσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πληθεὶ δὲ πολλῶν ἐλάσσονες ἴσταντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται ἔπειτα

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphin oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

ἥδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλές ἐαυτῷ ιδρύσθαι
έδοκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη ἐς Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἐαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 ἔόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλήϊα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἐαυτῷ ἔχθιστον, οὐ-
τω δὴ παραδίδοι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔθαιψαν ἐν τῇσι πατρώεσι
ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχιστά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔθαιψαν δὲ
Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἑκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetisse sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intransibis a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

Herod. T. I. P. I.

G g

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ὃ
τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιβνὴ μεγάλη, καὶ ἡση-
μένη στύλοισι τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμνημένοι,
καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διὰ θυ-
ρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θύκη ἐστὶ. 15

170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιῆσαι ἐπὶ τῷ
τῷ πηγήματι ἐξαγορεύειν τὸ ὄνομα, ἐν Σαῖ, ἐν τῷ ἱεῷ
τῆς Ἀθηναίης, ὅτις ἐστὶν τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθη-
ναίης ἐχόμενοι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελαι ἐστᾶ-
σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λίμνη κα-
πῶδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέ-
γας, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τρυφαι-
171 δης καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύμενα τῶν
πατέρων αὐτοῦ νυκτὸς ποιῶσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus, palmas arbores imitantibus alioque sumtu. *Istraculum*, repositorium est binis foribus clausum, in quo inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edoce mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
ὥς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὅσῃ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάσασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μῦνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιρεμένου, ἐβασίλευσε Ἄμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαίτεω ἐὼν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατένοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλη
5 ἦγον· αὐτὸ δὲ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptiī Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνην προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτῷ τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, ¹⁰ ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἰδρυστὴς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φαίητες πρὸς τὸ ἄγαλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. ¹¹ πολλοὶ δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιεῦμενον, σὺν χαλκῷ Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε Φᾶς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τοῦ ἄγαλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγύπτιους ἐνεμῆν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, ἡ τε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ἵστανται αὐτὸς τῷ ποδανιπτῇρι πεποιηγέαι· εἰ γὰρ πρὶν

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex ¹⁰ minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant enim quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae solent lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confectum, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in medio urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptiī frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magis religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit, dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptiī et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς.“ καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει προ- 173 γμάτων τοιῆδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκηπτε τοὺς 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτην αὐτὸν, τοιαῦτά λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτὸν. „σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρας πρῆσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτια „τ' αὖ ἐπίστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tāl' modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obserebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum omnipotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderari, et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιεῖς οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· „Τὰ τῶν
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἔντα-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρῆσονται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τῶν
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἂν· ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὲ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐβέλοι κατεσπουδάσθαι αὐτῷ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάβοι·
 „ἦτοι μανείς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ δὲ
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν οἱ
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ οἱ
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἑὸν καὶ Φιλοσκώμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μὴ ἐπι-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλεπ-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minimè
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt;
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocun-
 dere; imprudenti huic accideret, ut vellet
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, meae
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis respon-
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, qui
 privatus fuisset, etiam tunc computationes et
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumivisse ei*

5 σκε ἂν περιῶν. οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
 ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
 ἐκάστοισι εἶη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰσκέτο ὑπὸ τῶν
 μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεί τε δὲ καὶ
 ἐβασίλευσε, ἐποίηε τοιαῦτα· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
 10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱερῶν οὔτε
 ἐπεμέλετο, οὔτε εἰς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
 τέων ἔθυε, ὡς οὐδενὸς ἐοῦσι ἀξίωσι, ψευδεᾶ τε μαντήϊα
 κερτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
 των δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
 15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θων- 175
 μάστ' αἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
 τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae- cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora- cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυίας τὸ μέγαθος ἐκόμισε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μίμῳιν ἐουσέων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάρους, ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερῶν ἀπὸ χούρης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥμισυ αὐτέων, ἀλλὰ μάλιστα θωυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκόμισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμισε μὲν ἐπ' ἕτεα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστετάχατο ἀνδρῶν ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ εἴκοσι πῆχεις· εὖρος δὲ, τεσσαρεσκαίδεκα· ὕψος δὲ, ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξωθεν τῆς στέγης τῆς μονολίθου ἐστί. ἀτὰρ ἕσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos curavit. Horum alii ex lapicidina, quae adversus Memphin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex his non minime miror, sed maxime omnium, *aedis est ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe transportandam curavit: qua in transportanda per tres annos occupati erant duo millia hominum, cui ea cura commissa erat, hique omnes erant navium gubernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuordecim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἑσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀνάστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔαν' ἔτι προσωτέρω ἐλκύ-
 σαι. ἤδη δέ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον κείμενον κο-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsicus lon-
 gitude est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussâ non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quendam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussâ non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his Memphi *colossum* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Θρω ἐστᾶσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντος λίθου, δύο καλοσσὶ, ἑεῖκοσι ποδῶν τὸ μέγας ἐὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάλου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέρμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέρμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστὶ ὁ ἑξοικεῖον μῆσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθέτατον.

177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλεὺς λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πεπαιγμένου τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπὸ τότε δισμυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον δὲ Αἴγυπτιακόν τόνδε Ἀμασίς ἐστὶ ὁ καταστήσας· ἀποδικνύναι καὶ ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἴγυπτίων, ὅθεν βασι-

CLXXVI. 8. μεγάλου. μεγάλου, magni, ed. Schaeff. cum Val.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera ab unā aedis sacrae parte, altera ab altera: quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori omnia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem etiam in Sai urbe similis colossus lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante Amasi dicunt Aegyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commodam spectat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae cuncta terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem illam Aegyptiis constituit, ut Aegyptiorum quisque quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur.

- ται' μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δίκαιην
ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο τῷ ἐκεί-
νοι ἐς αἰεὶ χρεῶνται, ὅντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκεῖν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμούς καὶ τεμένεα
θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνο-
μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλ-
λήνιον, αἶδε πόλις εἰςὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰωνῶν μὲν,
10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
ρεῶν δὲ, Ῥόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσοῦς, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut leg-
gitimum victum non declararet, is morte plecter-
etur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλιν· Αιολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἔστι τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὗται αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποιεῦν-
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλα
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμῶσαι „μὴ μὲν
 ἐκέντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ γῇ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἰς πρὸς ἀνέμους ἀ-
 τίσους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν Βασιαι πρὸς
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθώσα-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, et
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Rursum
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare cum oportebat, *invenisse eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non liceret,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum *Del-*
phum circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

τῶν τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐπέκानτο. Ἀμασις μὲν γὰρ σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκούντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνίας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότητά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνεθήκατο. ἰδικαίωσθε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπίδυμήσας Ἑλληνίδος γυναῖκος, εἴτε καὶ ἄλλως Φιλότητος Κυρηναίων εἴνεκα. γαμῖναι δ' ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττει, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρει, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt) filiam, nomine *Ladice*n. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεί τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγ-
σθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξιν ἐχρά-
τε. ἐπεί τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις
πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλομένην· „ὦ γύναι, κα-
10 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μῆχατῃ μὴ
„οὐκ ἀπολαλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων.“ Ἡ δὲ
Λαδίκη, ἐπεί τί οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῶτοντος ὁ
Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ οὐ
ἐκείνην τὴν νύκτα μίχθῃ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα-
15 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ
κάτῃ μιν ἔστρεξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ-
20 πέμψει εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξα

CLXXXI. 14. νόψ. *Alit in τῷ νόῳ, in templo.*

concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuum se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλά- 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑαυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε αἰγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ
εἰκόνας ἑαυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν Θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκειος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdem Ladicen Cambyzes, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quatenam esset, cognosset, illaesam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pi-
cturā adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona hacc miserat hospitii caussā, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii caussā, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danai filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδεῖσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδεσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Ἐἴλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Auctoris consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús*, *Europae*, *Medeae*, *Helenae*. (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heracidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmerios ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus Periander Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

Croesus, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *SOLON* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I. H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiarum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelagicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid*) *Pelagici* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelagis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelagici* minus. (58.) *Pisistratus*, *Croesi* aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) his eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) *Naxum* insulam armis subegit; *Delum* expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, repertis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his *Croeso* missus, intercipitur a *Samiis*. (70.)

Sapiens vir *Lydus Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et *ulcisci Astyagem* *Medum*, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Seythas* transfugas gestum: quo bello inciderat *solis defectus*, a *Thaete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Halys* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmisenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vincitus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbree, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrrheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, cisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandane* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cyaxares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. *coll. c. 110.*)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in litteram *S*. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et Aeolensium legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi terri (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panonia* celebrant. (142. 143. *coll. c. 148.*) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaen*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyro*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtum respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, *Ionibus* per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum; *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Bianthis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car.* (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (*Assyriam* et *Babyloniam*) subigit. (177.) *Babyloniis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvijs interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labyntum*, Babyloniae regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) Babylonios, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intras per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud Babylonios. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Myliitae*, Veneris Assyriacae. (199.) Tres Babyloniorum tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, Araxem traicere Cyrus parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, Araxen traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, *expeditionem in Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas *res Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba facturus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graecis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

cuius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) *De causa incrementi annui Nili sententiae tres*, Herodoto improbatae: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) *De Nili fontibus fabula*. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fuit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) *Hercules Tyrius*, et *Thasius*. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de *Hercule* fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaci. (54-57.) *Pompa* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Diana* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *Lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latoniae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundi castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis institutus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuorum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsia* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrum *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis lineae; item lanae, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentium *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latoniae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus *eloto*, et *hyblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare exstant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegyptia

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107-110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hicmem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* alcâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso Rhodopidis esse creditur. (134.) *Rhodopis* metrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum aggressus, ingenti clade divinitus addicitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, ridet sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Gracci, quo tempore prima dei alicuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epaclus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Abhinc *Aegypti historia* certior. (154.) *Latonae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoeniciis prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161 - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164 - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque extruxit. (176.) Eius aetate viciis mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
